

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра міжнародного та європейського права

В. В. Владиславська, М. В. Грушко

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ ТА ЕТИКЕТ

Навчально-методичний посібник

Одеса
Фенікс
2023

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 2 від 19.12.2022 р.)*

Автори:

Владишевська В. В. – доктор філософії в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко М. В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

За редакцією Бехруза Х. Н. – доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Рецензенти:

Загородній В. Є. – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія»;

Громовенко К. В. – доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Міжнародного гуманітарного університету.

Владишевська В. В., Грушко М. В.

Дипломатичний протокол та етикет : навч.-метод. посіб. для бакалаврів та магістрів спец. 293 «Міжнародне право» [Електронне видання] / автори-укл.: В. В. Владишевська, М. В. Грушко ; за ред. Х. Н. Бехруза ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2023. – 88 с. Режим доступу : <https://doi.org/10.32837/11300.23444>

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ, ЦЕРЕМОНІАЛУ ТА ЕТИКЕТУ	7
ТЕМА 2. ПРОТОКОЛ ДЕРЖАВНИХ СИМВОЛІВ.....	13
ТЕМА 3. ТИПИ ВІЗИТІВ ТА ЇХНІ ОСОБЛИВОСТІ.....	21
ТЕМА 4. ОСНОВНІ ПРАВИЛА ПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДВІДАННЯ ГОСТЕЙ.....	29
ТЕМА 5. дипломатичне листування.....	36
ТЕМА 6. МИСТЕЦТВО БЕСІДИ ТА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ДИПЛОМАТА.....	43
ТЕМА 7. НОРМИ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ ТА ЕТИКЕТУ ЯК СКЛАДОВА ІМІДЖУ СУЧАСНОГО ДИПЛОМАТА.....	48
ТЕМА 8. МІЖНАРОДНА ВВІЧЛИВІСТЬ ДЕРЖАВ	53
ТЕМА 9. НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ РІЗНИХ КРАЇН СВІТУ	57
ТЕМА 10. ДІЯЛЬНІСТЬ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В ФОРМАТІ ДИПЛОМАТИЧНО ЦЕРЕМОНІАЛУ.....	63
ТЕМА 11. ОСОБЛИВОСТІ ПРОТОКОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИПЛОМАТИЧНИХ АГЕНТІВ. ПРОТОКОЛЬНІ АСПЕКТИ ВЕДЕННЯ ПЕРЕГОВОРІВ.....	69
ТЕМА 12. ПРОТОКОЛ БАГАТОСТОРОННЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ. СЛУЖБА ПРОТОКОЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	74
ТЕМА 13. НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ.....	80
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ ТА ІСПИТУ.....	86

Передмова

Курс "Дипломатичний протокол та етикет" є ключовою навчальною дисципліною у формуванні компетентностей юриста. Дипломатія відіграє важливу роль у справі налагодження ефективних зносин між різноманітними державами, великими та маленькими, багатими і бідними, релігійними та світськими тощо. За допомогою дипломатії держави досягають компромісів із відповідними вигодами для себе, спільно знаходять рішення актуальних проблем. Дипломатія допомагала і допомагає уникати великої кількості війн, конфліктів та інших конфронтації. Отже, без розуміння того, як працює дипломатія у сучасному світі, будь-яке уявлення про систему міжнародних відносин буде неповним і непрофесійним.

Окрім знань, необхідних для вдосконалення науково-теоретичної бази, дипломатичний протокол та етикет є дисципліною з чітким практичним значенням для студентів і фахівців, адже місцем проходження виробничої практики для студента і місцем роботи для фахівця може бути посольство або консульство, відповідний департамент Міністерства закордонних справ України чи міжнародна організація, тобто установи та організації, працюючи в яких доведеться застосовувати на практиці знання й навички, набуті під час опанування навчальної дисципліни.

Методичні вказівки мають своєю метою звернути увагу студентів на найбільш важливі питання курсу; вони також дають пояснення з деяких найбільш складних питань.

Насамперед, студентам слід ознайомитися з навчальною програмою курсу, а потім, при підготовці до семінарських занять, потрібно звернутися до методичних вказівок і, керуючись ними, поглиблено вивчити матеріал курсу.

Завданням студентів є чітке засвоєння міжнародних понять, у тому числі таких, як дипломатичний протокол, церемоніал, оволодіння сучасними методами ефективного проведення бесід, візитів, переговорів; розуміння психологічних основ реалізації дипломатичних заходів.

До обов'язків студента входить не тільки систематичне поповнення запасу знань про Дипломатичний протокол та етикет, але і запам'ятовування наведених у методичних вказівках термінів та понять.

У зв'язку з цим, Дипломатичний протокол та етикет необхідно розглядати не лише як одну з базових для вищих юридичних навчальних закладів європейських держав навчальних дисциплін, а і як підґрунтя сучасного міжнародного та європейського права, яке визначає інтеграційні тенденції розвитку українського права як такого.

Робоча програма дисципліни " Дипломатичний протокол та етикет " розроблена у відповідності до Освітньо-професійної програми вищої освіти за професійним спрямуванням 293 "Міжнародне право".

Як додаток до лекцій, пропонуються семінарські заняття, що дозволять здобувачам вищої освіти сформувати систему спеціальних знань щодо підходів у сучасній дипломатичній парадигмі, а й поглибити розуміння дипломатичного протоколу, як політичного інструменту дипломатії.

Метою дисципліни є формування у майбутніх юристів системи спеціальних знань щодо підходів у сучасній дипломатичній парадигмі; оволодіння сучасними методами ефективного проведення бесід, візитів, переговорів; розуміння психологічних основ реалізації дипломатичних заходів; набуття умінь, навичок зовнішньополітичної діяльності, прийняття адекватних рішень в ході ділових та дипломатичних переговорів.

Основними завданнями вивчення дисципліни "Дипломатичний протокол та етикет" є підготовка фахівців, здатних виконувати кваліфіковану аналітичну, організаційну, дослідницьку роботу у сфері багатосторонньої дипломатії.

Після вивчення дисципліни здобувач повинен:

знати:

- теоретичний матеріал усіх тем, основні категорії курсу;
- специфіку дипломатичного протоколу, церемоніалу та етикету;
- основні види дипломатичних прийомів;

- протокольні вимоги до організації і діяльності дипломатичних представництв;
- поняття дипломатичного листування та його статус;
- протокол державних символів;
- протокольні особливості візитів країн світу.

вміти:

- працювати з міжнародним та національним законодавством, аналізувати його;
- виявляти наслідки ігнорування та порушення дипломатичного протоколу, ділового етикету, аналізувати ці порушення;
- давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю: щодо дотримання протокольних норм та церемоніалу організації, проведення візитів на високому та найвищому рівні, дипломатичного листування, дотримання правил дрескоду високопосадовцями та керівництвом держави, етикету державних символів, адаптуючись до нових реалій;
- охарактеризувати порядок здійснення контактів дипломатичних представництв із зовнішньополітичними відомствами та урядовими установами країни перебування;
- визначати стиль офіційних документів;
- складати основні дипломатичні документи.

ознайомитися:

- з етнокультурною та етнонаціональною складовою в дипломатичній роботі;
- з нормами та протокольно-етикетними традиціями в дипломатичній практиці різних країн.

При підготовці до занять здобувач повинен опрацювати рекомендовану спеціальну літературу до відповідної теми, яка вивчається. Лише після цього можна приступати до підготовки доповідей, рефератів, виконання інших індивідуальних завдань.

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ, ЦЕРЕМОНІАЛУ ТА ЕТИКЕТУ

Лекційний курс

Призначення та основні завдання курсу "Дипломатичний протокол та етикет". Суть та історичні етапи становлення дипломатичного протоколу. Дипломатичний протокол у стародавньому світі: протокольні вимоги у Стародавньої Греції та Римі. Особливості дипломатичного протоколу Київської Русі. Дипломатичний протокол Європи доби Середньовіччя. Віденський регламент 1815 р. та Аахенський протокол 1818 р. Віденська конвенція «Про дипломатичні зносини» (1961), Віденська конвенція «Про консульські зносини» (1963). Джерела, правила й норми дипломатичного протоколу та етикету. Предмет, принципи, значення дипломатичного протоколу. Поняття дипломатичного церемоніалу. Поняття види етикету. Загальна характеристика й роль дипломатичного протоколу в міжнародних відносинах.

Вступ до теми

Відповідно до Положення про Державний протокол та Церемоніал України, затвердженого Указом Президента України від 22 серпня 2002 р. «Державний Протокол та Церемоніал України - це сукупність вимог щодо забезпечення єдиного порядку проведення офіційних заходів за участю Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Міністра закордонних справ України, інших вищих посадових осіб України з урахуванням загальноприйнятих міжнародних норм, правил і традицій, а також національних традицій України.»

Поняття «дипломатичний протокол» бере свій початок від Віденського конгресу 1815 року, на якому було прийнято цілу низку

важливих рішень щодо встановлення в Європі нового порядку, порушеного французькою революцією.

Дипломатичний протокол є важливим інструментом реалізації основних принципів зовнішньої політики держави, невідомою складовою дипломатії, її політичним інструментом. Найважливішою функцією дипломатичного протоколу є сприяння забезпечення міжнародній ввічливості та мирного співіснування.

У сучасній літературі пропонується велика кількість визначень цього поняття. Одне із найбільш точних та ширших визначень міститься в Українській дипломатичній енциклопедії: «Дипломатичний протокол - сукупність загальноприйнятих норм, правил, традицій і умовностей, яких дотримуються уряди, державні установи, відомства закордонних справ, дипломатичні представництва, місії та представництва при міжнародних організаціях, офіційні особи та члени їхніх родин у міжнародному спілкуванні з урахуванням місцевої практики». Тобто, дипломатичний протокол покликаний на створення відповідних умов задля того, щоб відносини між усіма державами, урядами, їхніми представниками розвивалися в максимально мирній обстановці, з урахуванням взаємоповаги до культури, релігії, традиції кожної країни, до її суспільно-політичного та соціально-економічного устрою.

Ретельне дотримання норм дипломатичного протоколу є обов'язковим, до прикладу, при:

- здійсненні дипломатичних візитів;
- підписанні вірчих грамот;
- призначенні глав дипломатичних представництв;
- дипломатичному листуванні;
- організації дипломатичних прийомів;
- організації зустрічей офіційних делегацій.

Порушення цих норм буде розцінене як демонстративний крок, прояв неповаги та, в подальшому, призведе до напруги в міждержавних відносинах,

небажаних політичних наслідків, розірвання дипломатичних відносин та зниження авторитету держави на міжнародній арені.

Слід зазначити, що нормами дипломатичного протоколу регулюються офіційні контакти між країнами та їх представниками, в той час, як міжнародне спілкування представників комерційних структур, бізнес сегменту підпорядковується правилам ділового протоколу та етикету.

Діловий протокол – це загальновизнані правила ділової поведінки, які регламентують порядок зустрічей і проводів делегацій, проведення бесід і переговорів, організацію прийомів, відповідного дрес-коду, ведення ділового листування, підписання договорів, угод та ін.

Під етикетом слід розуміти сукупність правил поведінки, прийнятих у суспільстві, які регулюють процеси комунікації та взаємовідносини між людьми. Тобто, етикет – це набір традиційних, але змінюваних норм поведінки, які реагують на виклики часу, основою яких є доброзичливість, їх ефективність у взаємостосунках людей, логіка та здоровий глузд. Можна виділити діловий етикет, світський етикет, придворний етикет, військовий етикет.

Церемоніал — це офіційно прийнятий розпорядок урочистих прийомів, процесій (церемоніал зустрічі глави держави під час офіційного візиту, церемоніал вручення вірчих грамот і вступу посла на посаду, церемоніал підписання міжнародних договорів тощо).

Питання до практичного заняття

1. Суть та історичні етапи становлення дипломатичного протоколу.
2. Наукове підґрунтя дипломатичного протоколу.
3. Джерела, правила й норми дипломатичного протоколу та етикету.
4. Предмет, принципи, значення дипломатичного протоколу.
5. Поняття дипломатичного церемоніалу.
6. Поняттята види етикету.

7. Загальна характеристика й роль дипломатичного протоколу в міжнародних відносинах.

Теми рефератів

1. Віденський (1815 рік) та Аахенський (1818 рік) конгреси та їх значення для дипломатичного протоколу.
2. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 року.

Література до теми

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Про Державний Протокол та Церемоніал України: Указ Президента від 22.08.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002/ed20100215>
3. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. // Україна на міжнародній арені. – К.: Юрінком, 1998. – Т.1
4. Конвенція про привілеї та імунітети Організації Об'єднаних Націй від 13 лютого 1946 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_150#Text
5. Конвенція про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН від 21 листопада 1947 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_170#Text
6. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р. // УРСР у міжнародних відносинах: міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, учасником яких є Україна. - К.: 1966.
7. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень консульських зносин. - К.: 1996.

8. Конвенція про охорону персоналу Організації Об'єднаних Націй та зв'язаного з нею персоналу від 09 грудня 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_025#Text
9. Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру від 14 березня 1975 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_254#Text
10. Конвенція про спеціальні місії від 8 грудня 1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_092#Text
11. Конвенція держав-учасниць ГУУАМ про взаємне надання допомоги з консульських питань від 7 червня 2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_097#Text
12. Про дипломатичну службу: Закон України від 20 вересня 2001 р. № 2728-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text>
13. Про дипломатичні ранги України: Закон України від 28 листопада 2002 р. № 253-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/253-15#Text>
14. Про затвердження Положення про Представництво Міністерства закордонних справ України на території України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2002 р. № 1050. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1050-2002-п#Text>
15. Про відкриття дипломатичних або консульських представництв України: Постанова Верховної Ради України від 3 березня 1993 р. № 3037-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3037-12#Text>
16. Балабанов К. В. Дипломатична та консульська служба: підручник/ К. В. Балабанов, М. В. Трофименко. – Донецьк, 2012. – 442 с.
17. Гулієв А.Д. Дипломатичний протокол та етикет: практикум. Київ : НАУ, 2014. 96 с.

18. Гуменюк, Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання : навчальний посібник / Б. І. Гуменюк. - Київ : Либідь, 2007. - 224 с.
19. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби.- К.: Либідь, 2004.- 248 с.
20. Гуменюк А., Ковтун О., Шинкаренко Т. Мова дипломатичних документів. К., 2010. 112с.
21. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 236 с. URL: <https://lib.oa.edu.ua>
22. Довідник з протокольних питань. Департамент державного протоколу. Міністерство закордонних справ України. Березень 2019 р. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/protokol/UA_Protocol_Guide_201903_13.pdf
23. Калашник Г. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: навч. посіб. — К. : Знання, 2007. — 143 с.
24. Кулінич, М. А. Стислий український дипломатичний довідник : посібник для студентів-міжнародників / М. А. Кулінич, Г. М. Руденко ; Дипломатична академія при МЗС України, Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв. - Київ : Дипломатична академія при МЗС України, 2006. - 374 с.
25. Кузовков В. В. Візантійська дипломатія у творах Константина VII Багрянородного / В. В. Кузовков // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Історичні науки. - 2019. - № 1. - С. 57-62. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2019_1_11.
26. Protocol guide. Directorate General for State Protocol. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, 2021 URL:

https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/DDP_Protocol/protocol-guide-english-version092021.pdf

27. Protocol for the modern diplomat URL: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/176174.pdf>

28. Denza Eileen. Diplomatic Law. Commentary of the Vienna Convention on Diplomatic Relations. - N.Y.: 1976.

29. Diplomatic Protocol Handbook I. Privileges and Immunities. URL:https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf

30. Diplomatic Protocol. Handbook II.Ceremonies, Rules and Procedures. URL: https://www.mzv.cz/file/3361597/Diplomatic_Handbook_II_ceremonies_rules_procedures.pdf

31. Wood, John Randy Jean Serest. Diplomatic Ceremonial and Protocol: Procedures and Practices. Columbia University Press, New York, 1970. URL: <https://www.eda.admin.ch>.

ТЕМА 2. ПРОТОКОЛ ДЕРЖАВНИХ СИМВОЛІВ

Лекційний курс

Символи державного суверенітету. Державні символи країни. Етикет державного прапора. Протокольні норми використання іноземного державного прапора. Державна символіка України та протокольні норми її використання. Державні символи Президента України. Державні нагороди в Україні та протокольні норми їх вручення. Протокольне реагування на окремі події в іноземній державі.

Вступ до теми

Завжди серед джерел кожної нації і держави завжди є певний набір

символів, а незалежність держави завжди закріплюються у певних атрибутах державного суверенітету – державних символах. До них належать державний прапор, державний герб і державний гімн. У більшості країн світу прапор, герб та гімн вважаються загальнонаціональними символами, що об'єднують націю і державу.

Правовою базою існування державних символів України є:

- Конституція України,

- Указ Президії Верховної Ради України від 15 січня 1992 року № 2042-ХІІ «Про Державний гімн України»,

- Постанова Верховної Ради України від 28 січня 1992 року № 2067-ХІІ «Про Державний прапор України»,

- Постанова Верховної Ради України від 19 лютого 1992 року № 2137-ХІІ «Про Державний герб України»,

- Постанова Верховної Ради України від 21 січня 2000 року № 1405-ХІV «Про встановлення державної символіки на фасадах і в приміщенні Верховної Ради України»,

- Закон України від 6 березня 2003 року № 602-ІV «Про Державний Гімн України».

Державний прапор – це закріплене в законодавстві офіційне полотнище держави, в якому шляхом добору певних кольорів (іноді з використанням малюнків чи написів) виражено ідеї політичного характеру.

В міжнародній практиці склалася особлива система правил використання державного прапора, так званий «етикет прапора». Хоча правила ці не закріплені спеціальними міжнародними договорами, їх всюди дотримуються як своєрідних звичаєвих норм. В одних країнах ці питання відображені у внутрішньому законодавстві, в інших – регулюються винятково звичаями.

Етикет прапора - це складна система специфічних правил, що детально регламентують порядок використання прапора та поведження з ним у різноманітних ситуаціях.

Основні принципи прапорового етикету:

- принцип додержання певного рангу події, церемоніал якої передбачає використання державного прапора;

- принцип додержання часового регламенту вивішування державного прапора;

- принцип непорушності стандартів розміщення державного прапора;

- принцип старшинства при розміщенні державного прапора з прапорами територіально - адміністративних одиниць країни;

- принцип ввічливості і поваги до державного прапора.

Часовий регламент використання державного прапору передбачає 2 режими: постійний та тимчасовий.

Технічні питання щодо використання державного прапора передбачені, зокрема, у Наказі Міністерства освіти і науки України №439 від 07.09.2000 р. «Про затвердження Рекомендацій щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України».

При використанні Державного прапора із прапорами адміністративно-територіальних одиниць використовується принцип державного старшинства.

Державний герб - це закріплений у законодавстві офіційний умовний знак, який через графічне та кольорове зображення окремих фігур виражає коло певних ідей політичного характеру та символізує суверенітет держави.

Виділяють стандарт постійного та тимчасового розміщення Державного Герба України. Протокольна практика передбачає вимоги щодо просторового розташування Державного Герба України, щодо підпорядкування та співмасштабності Державного Герба України у багатосторонніх офіційних комунікативних заходах зовнішньо- та внутрішньополітичного характеру та вимоги щодо заборони використання Державного Герба України в якості геральдичної основи для інших гербів.

Державний гімн визначається як музично-поетичний твір, який славить країну, історію її народу і державності. Слова гімну

характеризуються символічно-програмовим змістом і є своєрідною анотацією державної ідеології. Опис державного гімну та порядок його офіційного використання встановлюється законодавством кожної країни.

За наругу над Державними символами України передбачена кримінальна відповідальність. Так, згідно зі ст. 338 Кримінального кодексу України публічна наруга над Державним Прапором України, Державним Гербом України або Державним Гімном України - карається штрафом від 17 000 грн до 68 000 грн або арештом на строк до 6 місяців або позбавленням волі на строк до 3 років.

Офіційні символи Президента України – атрибути української державності, офіційні знаки глави держави, що символізують його як гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України, дотримання Конституції, прав і свобод людини та громадянина. Відповідно до Указу Президента України «Про офіційні символи глави держави» (1999) цим офіційними символами глави держави є Прапор (штандарт) Президента України, Знак Президента України, Гербова печатка Президента України, Булава Президента України.

Державні нагороди України — вища форма відзначення громадян України за видатні заслуги у розвитку економіки, науки, культури, соціальної сфери, захисті Вітчизни, охороні конституційних прав і свобод людини, державному будівництві та громадській діяльності, за інші заслуги перед Україною (згідно із Законом України № 1549-III від 16 березня 2000 року «Про державні нагороди України»).

Законодавством передбачено такі види державних нагород:

- звання Герой України;
- орден;
- медаль;
- відзнака "Іменна вогнепальна зброя";
- почесне звання України;
- Державна премія України;

- президентська відзнака.

Питання до практичного заняття

1. Символи державного суверенітету. Державні символи України.
2. Етикет державного прапора.
3. Протокольні норми використання іноземного державного прапора.
4. Державна символіка України та протокольні норми її використання.
5. Державні символи Президента України.
6. Державні нагороди в Україні та протокольні норми їх вручення.
7. Протокольне реагування на окремі події в іноземній державі.

Література до теми

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Про Державний Протокол та Церемоніал України: Указ Президента від 22.08.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002/ed20100215>
3. Про Державний гімн України: Указ Президії Верховної Ради України від 15 січня 1992 року № 2042-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-12#Text>
4. Про Державний прапор України: Постанова Верховної Ради України від 28 січня 1992 року № 2067-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2067-12#Text>
5. Про Державний герб України: Постанова Верховної Ради України від 19 лютого 1992 року № 2137-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-12#Text>
6. Про встановлення державної символіки на фасадах і в приміщенні Верховної Ради України: Постанова Верховної Ради України від

21 січня 2000 року № 1405-XIV URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1405-14#Text>

7. Про Державний Гімн України: Закон України від 6 березня 2003 року № 602-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/602-15#Text>

8. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. // Україна на міжнародній арені. – К.: Юрінком, 1998. – Т.1

9. Конвенція про привілеї та імунітети Організації Об'єднаних Націй від 13 лютого 1946 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_150#Text

10. Конвенція про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН від 21 листопада 1947 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_170#Text

11. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р. // УРСР у міжнародних відносинах: міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, учасником яких є Україна. - К.: 1966.

12. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень консульських зносин. - К.: 1996.

13. Конвенція про охорону персоналу Організації Об'єднаних Націй та зв'язаного з нею персоналу від 09 грудня 1994 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_025#Text

14. Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру від 14 березня 1975 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_254#Text

15. Конвенція про спеціальні місії від 8 грудня 1969 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_092#Text

16. Конвенція держав-учасниць ГУУАМ про взаємне надання допомоги з консульських питань від 7 червня 2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_097#Text
17. Про дипломатичну службу: Закон України від 20 вересня 2001 р. № 2728-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text>
18. Про дипломатичні ранги України: Закон України від 28 листопада 2002 р. № 253-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/253-15#Text>
19. Про затвердження Положення про Представництво Міністерства закордонних справ України на території України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2002 р. № 1050. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1050-2002-п#Text>
20. Про відкриття дипломатичних або консульських представництв України: Постанова Верховної Ради України від 3 березня 1993 р. № 3037-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3037-12#Text>
21. Балабанов К. В. Дипломатична та консульська служба: підручник/ К. В. Балабанов, М. В. Трофименко. – Донецьк, 2012. – 442 с.
22. Гулієв А.Д. Дипломатичний протокол та етикет: практикум. Київ : НАУ, 2014. 96 с.
23. Гуменюк, Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання : навчальний посібник / Б. І. Гуменюк. - Київ : Либідь, 2007. - 224 с.
24. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби.- К.: Либідь, 2004.- 248 с.
25. Гуменюк А., Ковтун О., Шинкаренко Т. Мова дипломатичних документів. К., 2010. 112с.

26. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 236 с. URL: <https://lib.oa.edu.ua>

27. Довідник з протокольних питань. Департамент державного протоколу. Міністерство закордонних справ України. Березень 2019 р. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/protokol/UA_Protocol_Guide_20190313.pdf

28. Калашник Г. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: навч. посіб. — К. : Знання, 2007. — 143 с.

29. Кулінич, М. А. Стислий український дипломатичний довідник : посібник для студентів-міжнародників / М. А. Кулінич, Г. М. Руденко ; Дипломатична академія при МЗС України, Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв. - Київ : Дипломатична академія при МЗС України, 2006. - 374 с.

30. Protocol guide. Directorate General for State Protocol. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, 2021 URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/DDP_Protocol/protocol-guide-english-version092021.pdf

31. Protocol for the modern diplomat URL: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/176174.pdf>

32. Denza Eileen. Diplomatic Law. Commentary of the Vienna Convention on Diplomatic Relations. - N.Y.: 1976.

33. Diplomatic Protocol Handbook I. Privileges and Immunities. URL:https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf

34. Diplomatic Protocol. Handbook II.Ceremonies, Rules and Procedures. URL: https://www.mzv.cz/file/3361597/Diplomatic_Handbook_II_ceremonies_rules_procedures.pdf
35. Wood, John Randy Jean Serest. Diplomatic Ceremonial and Protocol: Procedures and Practices. Columbia University Press, New York, 1970. URL: <https://www.eda.admin.ch>.
36. Про державні нагороди України: Закон України від 16 березня 2000 року № 1549-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14#Text>
37. Кормич Л. І. Символічний аспект іміджу держави в політичній комунікації / Л. І. Кормич, К. В. Савон // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голова ред. ради), Л. І. Кормич (голов. ред.), І. М. Милосердна (відп. ред.) [та ін.] ; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – Вип. 68. – С. 19-23. DOI <https://doi.org/10.32837/app.v0i68.1281>
38. Мамонтова Е. В. Символічний ресурс державотворення: сутність, генеза, еволюція : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Е. В. Мамонтова; кер. роботи А. М. Пойченко; Нац. ун-т "Одеська юридична академія". – Одеса, 2012. – 36 с.
39. Мішегліна В. М. Державний Герб України як символ української державності / Мішегліна Валерія Миколаївна // Юриспруденція сьогодні: між апологією і креативністю. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова : (до 75-річчя від дня народж. д. ю. н., проф. Ю. М. Оборотова) : матер. Міжнар. наук.-практ. конф.(Одеса, 17 верес. 2021 р. / Нац. ун-т «Одеська юрид. академія»; за заг. ред. А. Ф. Крижановського. – Одеса : Фенікс, 2021. – С. 283–288.
40. Мішегліна В. М. Внутрішні та зовнішні функції державних символів / В. М. Мішегліна // Правове життя сучасної України : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. – Одеса : Гельветика, 2020. – Т. 1. – С. 123-127.

ТЕМА 3. ТИПИ ВІЗИТІВ ТА ЇХНІ ОСОБЛИВОСТІ

Лекційний курс

Поняття візитів. Візит як спосіб спілкування державних діячів. Значення візитів для налагодження зовнішніх відносин країн. Класифікація візитів за метою та суб'єктним складом. Офіційні та неофіційні візити. Державні візити. Візити у статусу особистого гостя. Зустріч, проводи та супровід офіційних делегацій. Підготовка до візиту. Передова група. Програми візитів. Участь дипломатичних представництв у підготовці візиту. Види розсадок. Розсадки за столом та в автомобілі. Прапорний етикет під час організації візитів.

Вступ до теми

Дипломатичний візит – це форма встановлення, підтримання і розвитку зв'язків з представниками офіц., громад, і ділових кіл держави перебування, а також із дипломатичним корпусом. Основний нормативно-правовий акт, який регулює процес організації та протокольного супроводу візитів високих посадових осіб України за кордон та візитів іноземних делегацій в Україну – це Положенням про Державний Протокол та Церемоніал України від 22.08.2002 р.

За статусом особи, яка очолює іноземну делегацію візити поділяють на: - візит Глави іноземної держави

- візит Глави Парламенту

- візит Глави Уряду

- візит Міністра закордонних справ

- візити спеціальних представників глав іноземних держав, спеціальних представників глав урядів, керівників міжнародних організацій

За рівнем та особливостями здійснення візити можуть бути:

- державні

- офіційні

- робочі візити
- візити проїздом
- неофіційні
- візити у статусі особистого гостя.

Державний візит в Україну, який здійснюється главою іноземної держави, належить до найвищої категорії візитів, має велике політичне значення та відзначається особливою урочистістю з обов'язковим складанням усіх церемоніальних почесей як під час зустрічі, так і під час інших заходів, передбачених програмою візиту. В міжнародній практиці глава держави прибуває з державним візитом до іноземної країни лише один раз за свою каденцію. Державний візит передбачає підписання заключного документа. Під час державного візиту обов'язково військовий оркестр виконує державний гімн відповідної іноземної держави, Державний Гімн України, а під час їх виконання лунає Салют націй - двадцять один артилерійський залп.

Офіційний візит в Україну, який здійснюється главою іноземної держави, належить до вищої категорії візитів, має велике політичне значення і передбачає як центральний елемент програми проведення політичних переговорів Президента України з главою іноземної держави, а також покладання главою іноземної держави вінка до могили Невідомого солдата у місті Києві, вшанування главою іноземної держави пам'яті жертв голодоморів в Україні, офіційний обід (сніданок) та за бажанням глави іноземної держави – відвідання театру. З офіційним візитом, зазвичай, можуть прибувати: глава держави, глава парламенту, глава уряду, міністр закордонних справ та інші представники іноземних держав.

До категорії робочих візитів глав іноземних держав належать такі, що мають конкретну цільову спрямованість, у тому числі проведення переговорів, консультацій, робочих зустрічей, укладання міжнародних договорів, підписання спільних документів, а також участь у міжнародних форумах, святкуванні ювілейних дат. З робочим візитом можуть прибувати:

глава держави, глава парламенту, глава уряду, Міністр закордонних справ та інші представники іноземних держав.

В разі проїзду (прольоту) глави іноземної держави через місто Київ його зустрічають на вокзалі (в аеропорту) заступник Міністра закордонних справ України разом із главою дипломатичного представництва відповідної іноземної держави в Україні, керівник відповідного структурного підрозділу Міністерства закордонних справ України, відповідальний працівник структурного підрозділу з питань протоколу Міністерства закордонних справ України.

На прохання іноземної сторони в окремих випадках за наявності попередньої домовленості можуть бути організовані зустрічі (бесіди) глави іноземної держави з Президентом України, Головою Верховної Ради України, Прем'єр-міністром України, іншими посадовими особами України. У цьому випадку на вокзалі (в аеропорту) главу іноземної держави також зустрічає (проводжає) спеціально призначений представник посадової особи, з якою організовано зустрічі (бесіди).

Неофіційним візитом в Україну є прибуття глави іноземної держави в особистих або приватних справах, для участі у конференціях чи нарадах громадського характеру, відкритті національних виставок та Днів культури, для присутності на спортивних змаганнях, конкурсах, з туристичною метою тощо.

У разі проїзду (прольоту) глави уряду іноземної держави через місто Київ його зустрічають на вокзалі (в аеропорту) заступник Міністра закордонних справ України разом із главою дипломатичного представництва відповідної іноземної держави в Україні, заступник керівника відповідного структурного підрозділу Міністерства закордонних справ України, відповідальний працівник структурного підрозділу з питань протоколу Міністерства закордонних справ України. Офіційні протокольні заходи при цьому не проводяться.

Програми візитів і плани заходів з протокольного і організаційного забезпечення візитів в Україну особистих гостей Прем'єр-міністра України - високих посадових осіб, представників іноземних держав, які прибувають в Україну на особисте запрошення Прем'єр-міністра України, затверджуються Прем'єр-міністром України. Виконання програм візитів і планів заходів забезпечують Секретаріат Кабінету Міністрів України за сприяння або безпосередньою участю структурного підрозділу з питань протоколу Міністерства закордонних справ України.

Розроблення програми візиту Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України за кордон забезпечують відповідно структурні підрозділи з питань протоколу Секретаріату Президента України, Апарату Верховної Ради України, Секретаріату Кабінету Міністрів України спільно з відповідними структурними підрозділами Міністерства закордонних справ України, Управлінням державної охорони України із залученням дипломатичного представництва відповідної іноземної держави в Україні.

Для підготовки зарубіжного візиту Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України до відповідної іноземної держави відряджається передова група у складі представників структурних підрозділів з питань протоколу відповідно Секретаріату Президента України, Апарату Верховної Ради України, Секретаріату Кабінету Міністрів України спільно з представниками Управління державної охорони України.

Тобто, передова група – це група посадових осіб, які завчасно прибувають до місця проведення візиту для того, щоб перевірити умови та готовність до прийняття делегації.

Програма візиту в Україну глави іноземної держави, глави парламенту, глави уряду, міністра закордонних справ іноземної держави затверджується відповідно Президентом України, Головою Верховної Ради України, Прем'єр-міністром України, Міністром закордонних справ

України. У програмі візиту передбачається проведення переговорів, зустрічей та бесід, офіційного обіду (сніданку, вечері) на честь особи, яка очолює іноземну делегацію (на честь делегації), на прохання глави іноземної делегації - відвідання театру, а також інших заходів з урахуванням побажань глави делегації, рівня та складу делегації. У разі прибуття глави іноземної делегації з дружиною у програмі візиту передбачається участь у протокольних заходах дружини відповідної офіційної особи з Української Сторони.

В процесі підготовки до візиту неабияке значення приділяється питанням розсадки. У протокольній практиці є такі основні типи розсадки за столом переговорів: послідовна, зустрічна, кругова та під головуванням перших осіб. Рішення про затвердження того чи іншого типу розсадки приймається завчасно з огляду на формат переговорів та кількість делегатів.

При організації та підготовці до візитів окрема увага приділяється прапоровому етикету. У більшості країн світу загальноприйнятим є така пріоритетність прапорів:

- національний прапор
- прапор іноземної держави
- обласний прапор
- міський прапор
- прапор організації
- прапор компанії / особистий прапор.

Питання до практичного заняття

1. Поняття та основні види візитів.
2. Зустріч, проводи та супровід офіційних делегацій.
3. Підготовка до візиту.
4. Програми візитів.
5. Види розсадок.
6. Прапорний етикет під час організації візитів.

Теми для рефератів

1. Проаналізувати державні візити за участю Президента України В. О. Зеленського в аспекті дотримання норм дипломатичного протоколу.
2. Скласти програму візиту іноземної делегації до Одеської області.
3. Скласти програму офіційного візиту Президента України до Турецької Республіки.
4. Підготувати план розсадки учасників переговорів Президентів України та Польщі.
5. Скласти програму для дружини високого гостя під час офіційного заходу.

Література до теми

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Про Державний Протокол та Церемоніал України: Указ Президента від 22.08.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002/ed20100215>
3. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. // Україна на міжнародній арені. – К.: Юрінком, 1998. – Т.1
4. Конвенція про привілеї та імунітети Організації Об'єднаних Націй від 13 лютого 1946 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_150#Text
5. Конвенція про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН від 21 листопада 1947 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_170#Text
6. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р. // УРСР у міжнародних відносинах: міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, учасником яких є Україна. - К.: 1966.

7. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень консульських зносин. - К.: 1996.

8. Конвенція про охорону персоналу Організації Об'єднаних Націй та зв'язаного з нею персоналу від 09 грудня 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_025#Text

9. Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру від 14 березня 1975 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_254#Text

10. Конвенція про спеціальні місії від 8 грудня 1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_092#Text

11. Конвенція держав-учасниць ГУУАМ про взаємне надання допомоги з консульських питань від 7 червня 2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_097#Text

12. Про дипломатичну службу: Закон України від 20 вересня 2001 р. № 2728-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text>

13. Про дипломатичні ранги України: Закон України від 28 листопада 2002 р. № 253-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/253-15#Text>

14. Про затвердження Положення про Представництво Міністерства закордонних справ України на території України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2002 р. № 1050. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1050-2002-п#Text>

15. Про відкриття дипломатичних або консульських представництв України: Постанова Верховної Ради України від 3 березня 1993 р. № 3037- XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3037-12#Text>

16. Балабанов К. В. Дипломатична та консульська служба: підручник/ К. В. Балабанов, М. В. Трофименко. – Донецьк, 2012. – 442 с.

17. Гулієв А.Д. Дипломатичний протокол та етикет: практикум. Київ : НАУ, 2014. 96 с.
18. Гуменюк, Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання : навчальний посібник / Б. І. Гуменюк. - Київ : Либідь, 2007. - 224 с.
19. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби.- К.: Либідь, 2004.- 248 с.
20. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 236 с. URL: <https://lib.oa.edu.ua>
21. Довідник з протокольних питань. Департамент державного протоколу. Міністерство закордонних справ України. Березень 2019 р. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/protokol/UA_Protocol_Guide_201903_13.pdf
22. Калашник Г. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: навч. посіб. — К. : Знання, 2007. — 143 с.
23. Кулінич, М. А. Стислий український дипломатичний довідник : посібник для студентів-міжнародників / М. А. Кулінич, Г. М. Руденко ; Дипломатична академія при МЗС України, Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв. - Київ : Дипломатична академія при МЗС України, 2006. - 374 с.
24. Protocol guide. Directorate General for State Protocol. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, 2021 URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/DDP_Protocol/protocol-guide-english-version092021.pdf
25. Ptotocol for the modern diplomat URL: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/176174.pdf>

26. Denza Eileen. Diplomatic Law. Commentary of the Vienna Convention on Diplomatic Relations. - N.Y.: 1976.

27. Diplomatic Protocol Handbook I. Privileges and Immunities.
[URL:https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf](https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf)

28. Diplomatic Protocol. Handbook II.Ceremonies, Rules and Procedures. URL: https://www.mzv.cz/file/3361597/Diplomatic_Handbook_II___ceremonies_rules_procedures.pdf

29. Wood, John Randy Jean Serest. Diplomatic Ceremonial and Protocol: Procedures and Practices. Columbia University Press, New York, 1970.
URL: <https://www.eda.admin.ch>.

ТЕМА 4. ОСНОВНІ ПРАВИЛА ПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДВІДАННЯ ГОСТЕЙ

Лекційний курс

Поняття та види прийняття. Роль дипломатичних прийомів у дипломатичній практиці. Офіційні та неофіційні прийоми. Денні та вечірні прийоми. Вид і місце прийомів. Прибуття на прийом. Зустріч гостей. Основні правила розміщення гостей. Запрошення: протокольні норми оформлення, вручення, прийняття та відмова. Сценарій заходу. Деякі правила застольного етикету. Офіційні промови та тости на дипломатичних прийомах. Протокольні подарунки. Закінчення дипломатичного прийому.

Вступ до теми

Прийом – це одна із загальноприйнятих та поширених форм ділового спілкування, зовнішньополітичної діяльності урядів, міністерств закордонних справ, дипломатичних представництв та дипломатів.

Дипломатичні прийоми у форматі сніданків, обідів, вечерь, коктейлів, фуршетів, келихів вина та шампанського, журфіксів та просто чаю

поділяються на два основні види:

- відповідно до часу їх проведення – денні та вечірні
- відповідно до порядку їх організації – з розсадкою за столом чи без розсадки.

Денні прийоми:

1. Сніданок – це один одне із найпоширеніших видів денних дипломатичних прийомів у протокольній практиці. Зазвичай, прийом захід у такому форматі влаштовується в честь прибуття офіційних делегацій, з нагоди приїзду чи від'їзду керівників дипломатичних та консульських установ, ювілейних договорів та пам'ятних дат, а також у порядку підтримки контактів українських дипломатів. Звичайний час сніданку, як виду дипломатичного прийому, – у проміжку від 12 до 15 години, тривалістю 1,5-2 години.

2. Робочий сніданок – офіційний прийом, є складовою програми візиту, організовується з 8-ї до 9-ї год ранку, триває 1 год. Розсадка передбачена за умови запрошення більше 6 гостей.

3. Келих шампанського – вид офіційного прийому, який також відноситься до денних і практикується досить часто. Влаштовується у зв'язку з національними святами, на честь прибуття делегації, з нагоди вручення вірчих грамот, остаточного від'їзду керівника дипломатичного чи консульського представництва, відкриття виставки, фестивалю тощо. Цей вид прийому дуже зручний, тому що займає менше часу на його підготовку та проведення (приблизно 1 година) та менш витратний. На відміну від сніданку, «келих шампанського» проводиться стоячи, без будь-якої розсадки. Гостей, зазвичай, запрошують о 12 чи о 13 годині.

4. Бранч – неофіційний прийом, який влаштовується між сніданком та ланчем, переважно у вихідний день та триває 2 години.

5. Ланч – офіційний (якщо є частиною програми візиту, до прикладу) /неофіційний прийом, який розпочинається о 12.30 та триває приблизно 1,5 год.

Вечірні прийоми:

Найбільш поширеною формою таких прийомів є «коктейлі», «фуршети», а також прийоми з розсадкою та повним обслуговуванням у форматі обіду чи пізньої вечері. Саме ввечері прийнято відзначати офіційні дати в історії держав та національні свята, у тому числі за участю великої кількості гостей.

1. Обід – найбільш урочистий вид прийому, може бути як офіційний, так і неофіційний. Він проводиться між 19.00 та 21.00 год. В особливих випадках, наприклад, у зв'язку з перебуванням делегацій найвищого рівня, влаштовуються поспіль два прийоми: відразу після обіду у вузькому складі проводиться прийом із запрошенням ширшого кола учасників у форматі коктейлю чи фуршету. Тривалість обіду становить, зазвичай, 2-3 години (іноді й довше), при цьому за столом – приблизно годину, решта часу – за чайним та кавовим столами. Обід обов'язково супроводжується вітальними виступами у формі тостів з боку господаря (перший) та головного гостя (другий). Розсадка обов'язкова для офіційного обіду.

2. Коктейль – вид офіційного прийому, який починається у проміжку між 17 та 18 годинами, триває приблизно 1,5-2 години і проходить без розсадки гостей. Прийом, зазвичай, триває не більше ніж півтори години. Організовується з нагоди святкування національних днів, урочистих подій, відкриття/ закриття форумів.

3. Фуршет – відмінність прийому "фуршет" від "коктейлю" в тому, що на фуршеті гостям подається більше різноманітних напоїв і закусок, і вся їжа, включаючи гарячі страви, викладається на довгому прямокутному столі, де гості мають можливість самостійно вибрати гарячі та холодні закуски, напої та десерт. Головною перевагою цього виду прийому є те, що на нього можна запросити велику кількість гостей, а також дати можливість вільно переміщатися по залу для спілкування. Розсадки гостей не передбачено. Якщо прийом влаштовується з нагоди національного свята – можлива

організація невеликого концерту або показ фільму. Урочистість коктейлю або фуршету може бути наголошена і зазначенням у запрошенні особливої форми одягу.

4. Чай або кава – на цей вид прийому запрошуються, переважно, жінки. Кількість гостей на таких прийомах невелика. Час проведення – між 16 та 18 годинами, тривалість – не більше двох годин. Ініціатором прийому виступає, як правило, дружина високопоставленого дипломата, запрошуючи інших жінок, які грають помітну роль у країні перебування. Така форма використовується і при нанесенні візитів ввічливості та прощальних візитів подружжям глав дипломатичних представництв дружині міністра закордонних справ або дружині регіонального представника Міністерства.

5. Журфікс – такий вид прийому, який проводиться у чітко визначений день тижня. Дружина посла чи генерального консула призначає на цілий рік чітко зафіксований день та годину кожного тижня, коли до неї можуть приходити гості, запрошення яким надсилаються на початку осінньо-зимового сезону. Запрошення діють на весь період, якщо з її боку не буде спеціального повідомлення про скасування заходу або про зміну графіка.

6. Вечеря – офіційний/неофіційний прийом, який проводиться від імені посадової особи і визначається програмою. Розпочинається о 21.00 або пізніше та триває 1-2 год.

В залежності від ступеню офіційності та урочистості заходу запрошення може бути відправлено електронною поштою або надіслано оригінал. Запрошення направляється не пізніше, ніж за тиждень до запланованої дати.

Важливим аспектом планування того чи іншого заходу є підготовка сценарію. Сценарій залежить від ступеню офіційності та урочистості заходу і погоджується сторонами завчасно.

Питання до практичного заняття

1. Прийняття: поняття та види.

2. Офіційні та неофіційні прийоми.
3. Денні та вечірні прийоми.
4. Запрошення: протокольні норми оформлення, вручення, прийняття та відмова.
5. Сценарій заходу.
6. Протокольні подарунки.

Теми для рефератів

1. Підготувати план розсадки учасників Саміту G20 під час ділової вечери.
2. Підготувати запрошення на урочисте прийняття з нагоди вступу на пост Президента України.
3. Підготувати сценарій обіду перших леді Fashion 4 Development.

Література до теми

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Про Державний Протокол та Церемоніал України: Указ Президента від 22.08.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002/ed20100215>
3. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. // Україна на міжнародній арені. – К.: Юрінком, 1998. – Т.1
4. Конвенція про привілеї та імунітети Організації Об'єднаних Націй від 13 лютого 1946 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_150#Text
5. Конвенція про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН від 21 листопада 1947 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_170#Text

6. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р. // УРСР у міжнародних відносинах: міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, учасником яких є Україна. - К.: 1966.

7. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень консульських зносин. - К.: 1996.

8. Конвенція про охорону персоналу Організації Об'єднаних Націй та зв'язаного з нею персоналу від 09 грудня 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_025#Text

9. Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру від 14 березня 1975 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_254#Text

10. Конвенція про спеціальні місії від 8 грудня 1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_092#Text

11. Конвенція держав-учасниць ГУУАМ про взаємне надання допомоги з консульських питань від 7 червня 2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_097#Text

12. Про дипломатичну службу: Закон України від 20 вересня 2001 р. № 2728-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text>

13. Про дипломатичні ранги України: Закон України від 28 листопада 2002 р. № 253-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/253-15#Text>

14. Про затвердження Положення про Представництво Міністерства закордонних справ України на території України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2002 р. № 1050. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1050-2002-п#Text>

15. Про відкриття дипломатичних або консульських представництв України: Постанова Верховної Ради України від 3 березня 1993 р. № 3037- XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3037-12#Text>
16. Балабанов К. В. Дипломатична та консульська служба: підручник/ К. В. Балабанов, М. В. Трофименко. – Донецьк, 2012. – 442 с.
17. Гулієв А.Д. Дипломатичний протокол та етикет: практикум. Київ : НАУ, 2014. 96 с.
18. Гуменюк, Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання : навчальний посібник / Б. І. Гуменюк. - Київ : Либідь, 2007. - 224 с.
19. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби.- К.: Либідь, 2004.- 248 с.
20. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 236 с. URL: <https://lib.oa.edu.ua>
21. Довідник з протокольних питань. Департамент державного протоколу. Міністерство закордонних справ України. Березень 2019 р. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/protokol/UA_Protocol_Guide_20190313.pdf
22. Калашник Г. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: навч. посіб. — К. : Знання, 2007. — 143 с.
23. Кулінич, М. А. Стислий український дипломатичний довідник : посібник для студентів-міжнародників / М. А. Кулінич, Г. М. Руденко ; Дипломатична академія при МЗС України, Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв. - Київ : Дипломатична академія при МЗС України, 2006. - 374 с.
24. Protocol guide. Directorate General for State Protocol. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, 2021 URL:

https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/DDP_Protocol/protocol-guide-english-version092021.pdf

25. Protocol for the modern diplomat URL: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/176174.pdf>

26. Denza Eileen. Diplomatic Law. Commentary of the Vienna Convention on Diplomatic Relations. - N.Y.: 1976.

27. Diplomatic Protocol Handbook I. Privileges and Immunities. URL:[https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook Privileges and Immunities.pdf](https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf)

28. Diplomatic Protocol. Handbook II. Ceremonies, Rules and Procedures. URL: https://www.mzv.cz/file/3361597/Diplomatic_Handbook_II___ceremonies_rules_procedures.pdf

29. Wood, John Randy Jean Serest. Diplomatic Ceremonial and Protocol: Procedures and Practices. Columbia University Press, New York, 1970. URL: <https://www.eda.admin.ch>.

ТЕМА 5. ДИПЛОМАТИЧНЕ ЛИСТУВАННЯ

Лекційний курс

Загальні поняття та значення дипломатичного листування. Документи зовнішньодипломатичного листування: особисті ноти, вербальні ноти, приватні листи напівофіційного характеру, пам'ятні записки, меморандуми, заяви, комюніке. Документи внутрішньовідомчого листування: доповідні та службові записки, біографічні довідки, інформаційні довідки, листування з приводу консульських питань. Вимоги до документів дипломатичного листування. Функціонально-стилістичні особливості мови дипломатичних документів та лексичні особливості дипломатичного підстилю офіційно-

ділового стилю мовлення. Загальні і специфічні функції дипломатичних документів. Особливості термінологічної системи україномовних дипломатичних текстів. Терміни іншомовного походження в дипломатичних документах. Структура дипломатичних документів. Етикетні мовні формули в документах дипломатичного листування.

Вступ до теми

Дипломатичне листування є одним із важливих аспектів повсякденної дипломатичної практики. Дипломатичне листування – це сукупність різного роду офіційної кореспонденції та документації дипломатичного характеру, а також один з основних інструментів зовнішньополітичної та дипломатичної діяльності держави. За допомогою цих документів здійснюються письмові офіційні зносини між державами, а також висловлюється позиція держави з того чи іншого питання, яке має міжнародний характер.

Вимоги до тексту й мови документів дипломатичного листування:

1. мова дипломатичних документів повинна бути тактовною і ввічливою
2. дипломатичні документи не можуть бути двозначними
3. найбільш близьким для дипломатичного листування є стиль, що являє собою поєднання строгого наукового стилю з літературним
4. значення має правильний вибір виду документа
5. в дипломатичному листуванні неприпустимі неточності, викривлення фактів
6. важливим принципом дипломатичного листування є принцип паритетності
7. кожний дипломатичний документ вимагає відповіді
8. дипломатичні документи, як правило, повинні вручатися особисто адресату або направлятися з кур'єром і здаватися під розписку спеціальній уповноваженій особі.

Документи зовнішньодипломатичного листування:

1. Особиста нота - надсилається з надзвичайно важливих питань і містить у собі інформацію про подію особливої політичної ваги (наприклад, зміну державного устрою, оформлення домовленості з того чи іншого важливого питання двосторонніх відносин тощо). Посол чи посланник, який вручив вірчі грамоти главі держави перебування, інформує про це своїх колег по дипломатичному корпусу також особистою нотою. Особисту ноту використовують для інформування про тимчасовий чи остаточний від'їзд глави дипломатичного представництва з країни, для відрекомендування тимчасового повіреного у справах, надсилається у відповідь на отриману особисту ноту. Особисту ноту складають у формі листа, у першій особі від імені того, хто її підписує.

2. Вербальна нота - офіційне дипломатичне звернення уряду однієї держави до уряду іншої держави, різновид ноти дипломатичної. Нота розпочинається вступним компліментом та завершується заключним компліментом. Унизу ноти підписується адресат та місце його знаходження. Ноти виконуються на бланках спеціальної форми, мають номер та скріплюються печаткою. Вербальні ноти поділяються на загальні ноти (нота від імені однієї установи іншій) та особисті ноти (адресовані конкретній особі та підписані конкретною особою). У них викладаються найрізноманітніші проблеми політичного, економічного, науково-технічного, гуманітарного характеру. Вербальними нотами здійснюються запити про візи, повідомляється про дорожньо-транспортні пригоди за участю співробітників посольств, доводиться до відома посольств інформація представницького (протокольного) характеру (про організацію поїздки дипломатів по країні, про запрошення дипломатів на найрізноманітніші заходи — з нагоди національних свят, Нового року, зустрічі з керівником держави тощо).

3. Приватний лист напівофіційного характеру – адресується, зазвичай, знайомим офіційним особам і пов'язаний з якоюсь особистою послугою або стосується питань, які є предметом офіційних переговорів чи листування. Цим автор листа підкреслює особисту зацікавленість у вирішенні того чи

іншого питання за допомогою особи, якій адресується лист. Приватний лист напівофіційного характеру пишеться на спеціальному бланку, повне прізвище адресата подаються тільки на конверті.

4. Пам'ятна записка — дипломатичний документ, який передається особистосзметою звернути увагу та підкреслити важливість зробленої під час бесіди заяви або переданого прохання. Ще одна мета — полегшити подальший розгляд питання, попередити можливість неправильного тлумачення чи розуміння бесіди або усної заяви. Пам'ятні записки пишуться на звичайному папері без герба та над текстом записки робиться надпис: "Пам'ятна записка".

5. Меморандум – документ, в якому розглядається фактична сторона того чи іншого питання, аналізуються його окремі найважливіші аспекти, викладається аргументація на захист своєї позиції або дискутується позиція протилежної сторони. Меморандум може бути додатком до особистої чи вербальної ноти або самостійним документом, що передається особисто чи надсилається кур'єром.

6. Комюніке – офіційне повідомлення про хід і наслідки переговорів між державними і громадськими діячами, делегаціями у міжнародних відносинах, а також про досягнуті угоди, рішення (урядові повідомлення) тощо, опубліковані в ЗМІ. Деякі комюніке можуть передавати інформацію про ухвалені під час перемовин рішення, і, відповідно, можуть мати правові наслідки.

Документи внутрішньовідомчого листування – документи, що стосуються зв'язку закордонних дипломатичних представництв з Центром і включають в себе листування з МЗС та іншими державними, рідше з недержавними, структурами по конкретних проблемах відносин з країною перебування або багатосторонніх міжнародних відносин. До них належать:

1. Службова записка — це форма службового документа, яким дипломат інформує керівництво дипломатичної установи про події та факти, які мали місце або відбудуться в найближчому майбутньому і матимуть безпосередній

чи опосередкований вплив на діяльність закордонної установи і вносить відповідні пропозиції.

2. Доповідна записка — форма службового документа, в якому дипломат інформує про виконану роботу чи про ситуацію, що склалася у зв'язку з виконанням дорученого завдання.

Документи дипломатичного представництва для внутрішніх потреб, а також для відправки в Центр можна поділити на такі групи:

- інформаційно-довідкові матеріали;
- звітна документація;
- листування з консульських питань;
- листування з приводу планування роботи та кадрових питань;
- листування з адміністративно-господарських та фінансових питань;
- листування з МЗС та іншими відомствами і установами України стосовно запитів цих установ та окремих громадян.

Питання до практичного заняття

1. Загальні поняття та значення дипломатичного листування.
2. Документи зовнішньодипломатичного листування: особисті ноти, вербальні ноти, приватні листи напівофіційного характеру, пам'ятні записки, меморандуми, заяви, комюніке.
3. Документи внутрішньовідомчого листування: доповідні та службові записки, біографічні довідки, інформаційні довідки, листування з приводу консульських питань.
4. Вимоги до документів дипломатичного листування.

Теми для рефератів

1. Підготувати довідку щодо стану двохсторонніх відносин.
2. Підготувати лист-запрошення на бранч Перших Леді та Джентельменів, ініційований О. Зеленською.

3. Підготувати приватний лист Послу в знак подяки на концерт Національного симфонічного оркестру.
4. Підготувати особисту ноту про вручення вірчої грамоти.

Література до теми

1. Балабанов К. В. Дипломатична та консульська служба: підручник/ К. В. Балабанов, М. В. Трофименко. – Донецьк, 2012. – 442 с.
2. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р. // УРСР у міжнародних відносинах: міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, учасником яких є Україна. - К.: 1966.
3. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень консульських зносин. - К.: 1996.
4. Гулієв А.Д. Дипломатичний протокол та етикет: практикум. Київ : НАУ, 2014. 96 с.
5. Гуменюк, Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання : навчальний посібник / Б. І. Гуменюк. - Київ : Либідь, 2007. - 224 с.
6. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби.- К.: Либідь, 2004.- 248 с.
7. Гуменюк А., Ковтун О., Шинкаренко Т. Мова дипломатичних документів. К., 2010. 112с.
8. Т.І. Шинкаренко. Комюніке // Українська дипломатична енциклопедія / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.. — Київ : Знання України, 2004. — Т. I. — С. 640. — 760 с.
9. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 236 с. URL: <https://lib.oa.edu.ua>
10. Довідник з протокольних питань. Департамент державного протоколу. Міністерство закордонних справ України. Березень 2019 р. URL:

https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/protokol/UA_Protocol_Guide_20190313.pdf

11. Калашник Г. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: навч. посіб. — К. : Знання, 2007. — 143 с.

12. Кулінич, М. А. Стислий український дипломатичний довідник : посібник для студентів-міжнародників / М. А. Кулінич, Г. М. Руденко ; Дипломатична академія при МЗС України, Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв. - Київ : Дипломатична академія при МЗС України, 2006. - 374 с.

13. Мартинюк О.М. Особливості дипломатичного листування (на матеріалі французької мови) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.- 2019.- № 38.- том 2.- С. 111-114

14. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол і етикет. Київ, 2006. 380 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/25112-12-zagalnahaarakteristika-rol-diplomatichnogo-protokolu-v-mjnarodnih-vdnosinah.html>

15. Резніченко, В. І. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету: довідкове видання / В. І. Резніченко, І. Л. Михно ; Київ. міськ. держ. адмін. - Київ : Рідна мова, 2003. - 479 с.

16. Про Державний Протокол та Церемоніал України : Указ Президента України від 22 серпня 2002 р. № 746/2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002>

17. Шинкаренко Т.І. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 296 с.

18. Шинкаренко Т. І. Вимоги до тексту та мови дипломатичних документів. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.30 (Частина I). К., 2001.

19. Denza Eileen. Diplomatic Law. Commentary of the Vienna Convention on Diplomatic Relations. - N.Y.: 1976.

20. Diplomatic Protocol Handbook I. Privileges and Immunities.
[URL:https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf](https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf)

21. Diplomatic Protocol. Handbook II.Ceremonies, Rules and Procedures.
URL: https://www.mzv.cz/file/3361597/Diplomatic_Handbook_II_ceremonies_rules_procedures.pdf

22. Wood, John Randy Jean Serest. Diplomatic Ceremonial and Protocol: Procedures and Practices. Columbia University Press, New York, 1970. URL: <https://www.eda.admin.ch>.

ТЕМА 6. МИСТЕЦТВО БЕСІДИ ТА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ДИПЛОМАТА

Лекційний Курс

Значення дипломатичних бесід у роботі дипломата. Візитні картки дипломата. Особисті бесіди дипломатів. Запис бесіди. Етикет дипломатичної бесіди. Невербальні засоби спілкування. Особливості титулування співрозмовників під час дипломатичних контактів. Правила вітань, представлень за нормами дипломатичного етикету.

Вступ до теми

Протокольні і ділові візити складають з метою налагодження контактів і проведення бесід з керівниками держави, офіційними особами МЗС та інших міністерств та відомств, з парламентаріями, членами дипломатичного корпусу, політичними діячами партій, представниками профспілок, громадських організацій, ділових кіл, військовими діячами, діячами культури, науки, мистецтва, працівниками ЗМІ тощо.

Тому мистецтво встановлювати, підтримувати і розвивати контакти з офіційними особами, а також цікавими і мудрими людьми, мистецтво вести дипломатичні бесіди в різних умовах і на різних рівнях як у діяльності

зовнішньополітичного відомства своєї країни, так і в роботі дипломатичного представництва за кордоном, має неоціненне значення.

Поняття "дипломатична бесіда" — надзвичайно широке. Бесіди різняться між собою як тематично, так і конкретними умовами, в яких вони відбуваються, метою, яка ставиться, складом співрозмовників і багатьма іншими чинниками. Тому важко дати диференційовані рекомендації для кожного виду бесід, але є певні загальні закономірності.

Однією з робочих форм переговорного процесу є телефонна розмова. У дипломатичній практиці телефонна розмова, як правило, проводиться лише для з'ясування чи уточнення окремих питань. Телефонна розмова є специфічним видом усного мовлення: виключається передача інформації через міміку, жести, вираз очей тощо. Тому при її веденні особливо важливо використовувати лексичні можливості ділової мови. Спілкуючись телефоном, слід намагатися говорити не дуже швидко і, за можливості, чітко, зрозуміло. Тон має бути спокійним, витриманим, ввічливим. Запис бесіди проводиться з дотриманням певної форми, згідно з якою в обов'язковому порядку необхідно: вказати країну, місце, дату і тривалість бесіди, за чиєю ініціативою вона відбулася; перерахувати кожного з учасників бесіди із зазначенням їх посад.

Формули вітання, як і формули прощання, залежать від статусу співрозмовників і характеру їхніх стосунків. Почати розмову необхідно з привітання та представлення. Перший представляється той, кому телефонують. По зовнішньому, не персональному телефону той, хто знімає слухавку, зазвичай називає не своє прізвище, а назву організації або підрозділу організації. По внутрішньому ж телефону називається підрозділ і прізвище того, хто підняв слухавку. Відповідаючи по персональному телефону, називають своє прізвище. Нейтральні відповіді «так», «алло», «слухаю» не припустимі в діловому спілкуванні. Особа, яка зателефонувала, має привітатися й представитися, а за необхідності — назвати установу, яку вона представляє.

Вітання — звичай, найбільш поширений у нашому повсякденному житті, який вимагає дотримання норм етикету, відчуття такту й дружелюбності. В усіх країнах світу люди при зустрічі вітають один одного. Найбільш поширена форма вітання в сучасному етикеті — легкий уклін і усмішка. Вітання супроводжуються словами: «вітаю», «доброго ранку», «доброго дня», «доброго вечора». Далі слід назвати ім'я людини, яку вітають. Першими вітають молоді люди старших за віком, чоловіки — жінок, молодші по чину — старших за посадою. У ділових стосунках лише особи, які стоять на одній службовій сходинці, вітаючись, беруть до уваги вік і стать партнера. Треба знати, що в різних країнах існують неоднакові традиції вітання.

Одна найпоширеніших форм вітання — рукостискання. Це елемент європейської культури спілкування, який поширився на весь світ. У минулому вважалось, що простягнута для вітання рука демонструвала відсутність зброї й дружні наміри. У наш час потиск руки — знак поваги до партнера та коректна форма вітання колег, клієнтів, дипломатів, високих осіб, навіть королеви, якщо вона виявить бажання подати руку для вітання. Рукостискання ініціює особа, старша за віком, посадою, жінка, якщо вона вітається з чоловіком.

В дипломатичній практиці широко застосовуються візитні картки, які повинні мати всі дипломати посольства, як для безпосереднього, так і для заочного знайомства. За допомогою візитної картки можна поздоровити з національним святом чи іншою видатною подією, з днем народження, підвищення на посаді, сімейним торжеством, передати подяку, зав'язати знайомство. З візитною картою можна передати сувенір, книгу, квіти, висловити співчуття. У дипломатичній практиці використовують такі основні види візитних карток: офіційні, приватні та спільні. Вони можуть відрізнятися між собою форматом, кольором, видом друку, змістом. Офіційні візитні картки, як правило, розміром 9 x 5 см - для чоловіків і 7,5 x 5,5 см - для жінок; це лаконічні документи, що друкуються на білому цупкому папері шрифтом, близьким до рукопису. На офіційній візитній картці дипломатів

друкується ім'я та прізвище, посада і назва столиці, але може подаватися також адреса і телефони, факси, адреса.

Питання до практичного заняття

1. Значення дипломатичних бесід у роботі дипломата
2. Особисті бесіди дипломатів. Запис бесіди.
3. Етикет дипломатичної бесіди.
4. Документи, які укладаються за результатами дипломатичної бесіди.
5. Візитні картки дипломата
6. Невербальні засоби спілкування.
7. Особливості титулування співрозмовників під час дипломатичних контактів.
8. Правила вітань, представлень за нормами дипломатичного етикету.

Література до теми

1. Балабанов К. В. Дипломатична та консульська служба: підручник/ К. В. Балабанов, М. В. Трофименко. – Донецьк, 2012. – 442 с.
2. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р. // УРСР у міжнародних відносинах: міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, учасником яких є Україна. - К.: 1966.
3. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень консульських зносин. - К.: 1996.
4. Гулієв А.Д. Дипломатичний протокол та етикет: практикум. Київ : НАУ, 2014. 96 с.
5. Гуменюк, Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання : навчальний посібник / Б. І. Гуменюк. - Київ : Либідь, 2007. - 224 с.
6. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби.- К.: Либідь, 2004.- 248 с.

7. Гуменюк А., Ковтун О., Шинкаренко Т. Мова дипломатичних документів. К., 2010. 112с.

8. Т.І. Шинкаренко. Комюніке // Українська дипломатична енциклопедія / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.. — Київ : Знання України, 2004. — Т. І. — С. 640. — 760 с.

9. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 236 с.
URL: <https://lib.oa.edu.ua>

10. Довідник з протокольних питань. Департамент державного протоколу. Міністерство закордонних справ України. Березень 2019 р. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/protokol-UA_Protocol_Guide_201903_13.pdf

11. Калашник Г. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: навч. посіб. — К. : Знання, 2007. — 143 с.

12. Кулінич, М. А. Стислий український дипломатичний довідник : посібник для студентів-міжнародників / М. А. Кулінич, Г. М. Руденко ; Дипломатична академія при МЗС України, Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв. - Київ : Дипломатична академія при МЗС України, 2006. - 374 с.

13. Мартинюк О.М. Особливості дипломатичного листування (на матеріалі французької мови) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.- 2019.- № 38.- том 2.- С. 111-114

14. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол і етикет. Київ, 2006. 380 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/25112-12-zagalnaharakteristika-rol-diplomatichnogo-protokolu-v-mjnarodnih-vdnosinah.html>

15. Резніченко, В. І. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету: довідкове видання / В. І. Резніченко, І. Л. Михно ; Київ. міськ. держ. адмін. - Київ : Рідна мова, 2003. - 479 с.

16. Про Державний Протокол та Церемоніал України : Указ Президента України від 22 серпня 2002 р. № 746/2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002>

17. Шинкаренко Т.І. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 296 с.

18. Шинкаренко Т. І. Вимоги до тексту та мови дипломатичних документів. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.30 (Частина I). К., 2001.

19. Denza Eileen. Diplomatic Law. Commentary of the Vienna Convention on Diplomatic Relations. - N.Y.: 1976.

20. Diplomatic Protocol Handbook I. Privileges and Immunities. URL:https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf

21. Diplomatic Protocol. Handbook II.Ceremonies, Rules and Procedures. URL: https://www.mzv.cz/file/3361597/Diplomatic_Handbook_II_ceremonies_rules_procedures.pdf

22. Wood, John Randy Jean Serest. Diplomatic Ceremonial and Protocol: Procedures and Practices. Columbia University Press, New York, 1970. URL: <https://www.eda.admin.ch>.

ТЕМА 7. НОРМИ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ ТА ЕТИКЕТУ ЯК СКЛАДОВА ІМІДЖУ СУЧАСНОГО ДИПЛОМАТА

Лекційний курс

Формування іміджу дипломата, політика згідно з нормами дипломатичного церемоніалу. Зовнішній вигляд дипломата, політика, ділової людини. Правила зовнішнього вигляду чоловіка-дипломата. Правила зовнішнього вигляду жінки-дипломата. Роль дружини глави дипломатичного представництва.

Вступ до теми

Імідж – це сформований образ ділової людини або цілої організації, в якому виділені характеристики, що роблять вплив на оточення. Цей образ обов'язково включає певну емоційне забарвлення. Імідж, як правило, має на увазі етичність, позитивність.

Формулу професійної зовнішності, іміджу можна визначити так: доглянута людина, яка поводить себе впевнено та гідно й одягнута відповідно до професійної ролі, яку вона виконує, а також відповідно до часу, місця й характеру події. Одяг - важлива частина іміджу людини. Одяг – це завжди своєрідна візитна картка не лише певної особи, але й установи, яку вона представляє.

Основні кольори для чоловічих костюмів: сірий, темно-синій, темно-сірий. Ці кольори називають кольорами влади (сильні кольори). Пізньої осені, взимку, ранньою весною, у вечірній час перевага надається темному костюму, у денний час і влітку — світлому.

Колір шкарпеток зазвичай відповідає костюму або повинен бути темнішим, створюючи м'який перехід до кольору взуття. Важливою деталлю є довжина шкарпеток, які мають бути довгими, щоб чоловік міг сидіти, закинувши ногу за ногу, не відчуваючи незручності через свій вигляд.

Правила етикету не допускають носіння замшевого взуття з офіційним костюмом. Кращими вважаються черевики на шнурівці, обов'язково зі шкіри.

Чоловікам не рекомендується носити дорогоцінності. Припустимими аксесуарами для чоловіків є функціональні речі: шпилька для краватки, запонки, ремінь, гаманець, блокнот, ручка, футляр для візиток, футляр (брелок) для ключів.

Жінкам етикет надає більше можливостей у виборі одягу, ніж чоловікам. Це дозволяє дамам добирати колір тканини, фасон, які найкраще відповідають їхнім уподобанням, особливостям фігури. Однак існують загальноприйняті правила. Основне правило - одяг завжди повинен

відповідати статусу, часу й обставинам.

Жінка-дипломат повинна виглядати професійно, по-діловому й охайно. Для офіційно-ділової обстановки жінці краще підбирати спідницю довжиною до середини коліна. Рекомендований стандарт для ділового гардеробу — костюм зі спідницею або плаття-костюм. Для денного одягу не підходять оксамит, тафта, прозорий капрон, шифон, мереживо, блискучий шовк, вишивка перлами й бісером. Традиційними для ділового одягу жінки є такі кольори: сірий, темно-синій, маслиновий, та бордовий. Для весняних і літніх костюмів — кольору слонової кістки, какао, беж. Колір взуття має відповідати або бути на тон темнішим від кольору найнижчої деталі одягу (подолу спідниці). Аксесуари ділової жінки мають бути високого гатунку. Слід віддавати перевагу сумкам та портфелям зі шкіри. При цьому варто уникати ярликів дизайнерів на сумках.

Питання до практичного заняття

1. Формування іміджу дипломата, політика згідно з нормами дипломатичного церемоніалу.
2. Зовнішній вигляд дипломата, політика, ділової людини. Правила зовнішнього вигляду чоловіка-дипломата.
3. Правила зовнішнього вигляду жінки-дипломата.
4. Роль дружини глави дипломатичного представництва.

Література до теми

1. Балабанов К. В. Дипломатична та консульська служба: підручник/ К. В. Балабанов, М. В. Трофименко. – Донецьк, 2012. – 442 с.
2. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р. // УРСР у міжнародних відносинах: міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, учасником яких є Україна. - К.: 1966.

3. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень консульських зносин. - К.: 1996.
4. Гулієв А.Д. Дипломатичний протокол та етикет: практикум. Київ : НАУ, 2014. 96 с.
5. Гуменюк, Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання : навчальний посібник / Б. І. Гуменюк. - Київ : Либідь, 2007. - 224 с.
6. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби.- К.: Либідь, 2004.- 248 с.
7. Гуменюк А., Ковтун О., Шинкаренко Т. Мова дипломатичних документів. К., 2010. 112с.
8. Т.І. Шинкаренко. Комюніке // Українська дипломатична енциклопедія / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.. — Київ : Знання України, 2004. — Т. І. — С. 640. — 760 с.
9. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 236 с. URL: <https://lib.oa.edu.ua>
10. Довідник з протокольних питань. Департамент державного протоколу. Міністерство закордонних справ України. Березень 2019 р. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/protokol/UA_Protocol_Guide_201903_13.pdf
11. Калашник Г. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: навч. посіб. — К. : Знання, 2007. — 143 с.
12. Кулінич, М. А. Стислий український дипломатичний довідник : посібник для студентів-міжнародників / М. А. Кулінич, Г. М. Руденко ; Дипломатична академія при МЗС України, Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв. - Київ : Дипломатична академія при МЗС України, 2006. - 374 с.

13. Мартинюк О.М. Особливості дипломатичного листування (на матеріалі французької мови) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.- 2019.- № 38.- том 2.- С. 111-114

14. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол і етикет. Київ, 2006. 380 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/25112-12-zagalnaharakteristika-rol-diplomatichnogo-protokolu-v-mjnarodnih-vdnosinah.html>

15. Резніченко, В. І. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету: довідкове видання / В. І. Резніченко, І. Л. Михно ; Київ. міськ. держ. адмін. - Київ : Рідна мова, 2003. - 479 с.

16. Про Державний Протокол та Церемоніал України : Указ Президента України від 22 серпня 2002 р. № 746/2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002>

17. Шинкаренко Т.І. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 296 с.

18. Шинкаренко Т. І. Вимоги до тексту та мови дипломатичних документів. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.30 (Частина I). К., 2001.

19. Denza Eileen. Diplomatic Law. Commentary of the Vienna Convention on Diplomatic Relations. - N.Y.: 1976.

20. Diplomatic Protocol Handbook I. Privileges and Immunities. URL:https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf

21. Diplomatic Protocol. Handbook II.Ceremonies, Rules and Procedures. URL: https://www.mzv.cz/file/3361597/Diplomatic_Handbook_II_ceremonies_rules_procedures.pdf

22. Wood, John Randy Jean Serest. Diplomatic Ceremonial and Protocol: Procedures and Practices. Columbia University Press, New York, 1970. URL: <https://www.eda.admin.ch>.

ТЕМА 8. МІЖНАРОДНА ВВІЧЛИВІСТЬ ДЕРЖАВ

Лекційний курс

Поняття «міжнародної ввічливості». Державні символи. Національні свята. Траур, реагування міжнародної спільноти. Заходи у зв'язку з відходом із життя глави держави. Оголошення жалоби. Співчуття.

Вступ до теми

Міжнародна ввічливість — таке поведження в міжнародних відносинах, яке обумовлене не юридичними нормами та обов'язками, а міркуваннями пристойності, взаємної поваги, гостинності, доброзичливості, підкресленої пошани, що поділяється іншою стороною. Держави, які дотримуються міжнародної ввічливості, роблять це за мовчазною згодою, незважаючи на те, що правила міжнародної ввічливості не є юридично обов'язковими.

Поняття "міжнародна ввічливість" багатопланове і в дипломатичному протоколі включає: міжнародний етикет державного прапора — головного символу держави, етикет державного герба і гімну, реагування членів міжнародного співтовариства на обрання глави держави, протокольні заходи у зв'язку з офіційним трауром у країні, пов'язаним зі смертю глави держави чи глави уряду, реагування на терористичні акти, стихійні лиха, катастрофи тощо.

Вияв поваги до державного прапора, герба і гімну — загальноприйнята міжнародна норма, а тому етикет зобов'язує у ставленні до них уникати всього того, що може образити гідність держави або завдати шкоди її престижу.

Також символом держави є національне свято. Національний день — найголовніше свято кожної держави, свідчення найважливішої, а іноді і поворотної події в житті народу, бо воно, як правило, пов'язується з перемогою революції, здобуттям національної незалежності, проголошенням республіки. Для України таким днем є День Незалежності України (24 серпня); Албанії — День Прапора і Незалежності (28 листопада), Великобританії — День Народження Королеви (13 червня), АРС — День Революції (23 липня), Індії — День Республіки (26 січня), Ірландії — День Святого Патріка (17 березня), Іспанії — День Іспанської Нації (12 жовтня), Марокко — День Трону (30 липня), ФРН — День Німецької Єдності (3 жовтня), ПАР — День Свободи (27 квітня), Хорватії — День державності (25 червня), День ООН — 24 жовтня.

У міжнародній дипломатичній протокольній практиці прийнято відзначати національні свята іноземних держав, рівень відзначення яких залежить від характеру двосторонніх відносин. З нагоди національного свята глави держав і урядів, міністри закордонних справ, як правило, надсилають вітальні телеграми главам держав, урядів та міністрам. Ці телеграми можуть, залежно від протокольної практики країни перебування, передаватися особисто послами або якимсь іншим чином, але вони повинні бути однаковими для представництв усіх країн, без будь-якої дискримінації. З нагоди національних свят своїх держав посли влаштовують дипломатичні прийоми з запрошенням представників країни перебування та дипломатичного корпусу, можуть виступати з цієї нагоди по телебаченню.

Дипломатичним протоколом передбачені заходи у зв'язку з відходом із життя глави держави (надсилання співчуття, участь у траурних заходах глав іноземних держав або їхніх представників). Ініціатива участі у похоронах залишається за іноземною державою, а приймаюча сторона зі свого боку забезпечує належну увагу (зустріч і проводи в аеропорту, розташування в готелях, забезпечення транспортом, хоча нерідко цими

питаннями практично займаються посольства відповідних країн). У траурних заходах бере також участь і дипломатичний корпус у країні перебування.

У дні трауру дипломатичні представництва відмінюють прийоми та інші заходи культурно-розважального характеру, над будинком приспускається державний прапор, посольство відвідують представники держави перебування та дипкорпусу і розписуються в Книзі співчуття.

Відповідно до дипломатичного протоколу, прийнято реагувати на смерть акредитованого в країні посла іноземної держави, враховуючи місцеві традиції.

Питання до практичного заняття

1. Поняття та основні складові міжнародної ввічливості держав
2. Етикет державного прапора
3. Реагування на святкові та траурні події в іноземній країні
4. Протокольне реагування на події у житті вищих державних осіб зарубіжної держави

Література до теми

1. Балабанов К. В. Дипломатична та консульська служба: підручник/ К. В. Балабанов, М. В. Трофименко. – Донецьк, 2012. – 442 с.
2. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р. // УРСР у міжнародних відносинах: міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, учасником яких є Україна. - К.: 1966.
3. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень консульських зносин. - К.: 1996.
4. Гулієв А.Д. Дипломатичний протокол та етикет: практикум. Київ : НАУ, 2014. 96 с.
5. Гуменюк, Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання : навчальний посібник / Б. І. Гуменюк. - Київ : Либідь, 2007. - 224 с.

6. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби.- К.: Либідь, 2004.- 248 с.
7. Гуменюк А., Ковтун О., Шинкаренко Т. Мова дипломатичних документів. К., 2010. 112с.
8. Т.І. Шинкаренко. Комюніке // Українська дипломатична енциклопедія / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.. — Київ : Знання України, 2004. — Т. І. — С. 640. — 760 с.
9. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 236 с. URL: <https://lib.oa.edu.ua>
10. Довідник з протокольних питань. Департамент державного протоколу. Міністерство закордонних справ України. Березень 2019 р. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/protokol/UA_Protocol_Guide_20190313.pdf
11. Калашник Г. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: навч. посіб. — К. : Знання, 2007. — 143 с.
12. Кулінич, М. А. Стислий український дипломатичний довідник : посібник для студентів-міжнародників / М. А. Кулінич, Г. М. Руденко ; Дипломатична академія при МЗС України, Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв. - Київ : Дипломатична академія при МЗС України, 2006. - 374 с.
13. Мартинюк О.М. Особливості дипломатичного листування (на матеріалі французької мови) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.- 2019.- № 38.- том 2.- С. 111-114
14. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол і етикет. Київ, 2006. 380 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/25112-12-zagalnahaarakteristika-rol-diplomatichnogo-protokolu-v-mjnarodnih-vdnosinah.html>
15. Резніченко, В. І. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету: довідкове видання / В. І.

Резніченко, І. Л. Михно ; Київ. міськ. держ. адмін. - Київ : Рідна мова, 2003. - 479 с.

16. Про Державний Протокол та Церемоніал України : Указ Президента України від 22 серпня 2002 р. № 746/2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002>

17. Шинкаренко Т.І. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 296 с.

18. Шинкаренко Т. І. Вимоги до тексту та мови дипломатичних документів. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.30 (Частина I). К., 2001.

19. Denza Eileen. Diplomatic Law. Commentary of the Vienna Convention on Diplomatic Relations. - N.Y.: 1976.

20. Diplomatic Protocol Handbook I. Privileges and Immunities. URL:https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf

21. Diplomatic Protocol. Handbook II.Ceremonies, Rules and Procedures. URL: https://www.mzv.cz/file/3361597/Diplomatic_Handbook_II_ceremonies_rules_procedures.pdf

22. Wood, John Randy Jean Serest. Diplomatic Ceremonial and Protocol: Procedures and Practices. Columbia University Press, New York, 1970. URL: <https://www.eda.admin.ch>.

ТЕМА 9. НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ РІЗНИХ КРАЇН СВІТУ

Лекційний курс

Етнокультурна та етнонаціональна складова в дипломатичній роботі та її значення. Дипломатичний протокол і етикет в дипломатичній практиці європейських країн. Особливості дипломатичного протоколу і етикету в

діяльності дипломатів США. Національно-культурні особливості та традиції в дипломатичній діяльності представників латиноамериканських та африканських країн. Національні особливості протоколу і етикету в арабських країнах. Норми і протокольно-етикетні традиції китайської та японської дипломатії. Державна символіка країн Європи, Північної та Латинської Америки. Державна символіка країн Азії та Африки.

Вступ до теми

Кожний народ має свою національну культуру, її неповторність та оригінальність виявляються як в духовній (мова, література, музика, живопис, релігія), так і в матеріальній (особливості економічного укладу, ведення господарства, виробництва тощо) сферах життя та діяльності. Культурні, психологічні, національні особливості народу не можуть не позначатись на його діловій культурі, не можуть не впливати на культуру спілкування та взаємодії. Відмінності культур можуть бути досить істотними і стосуватися мови, правил етикету, стереотипів поведінки, використання певних засобів спілкування.

Взаємодія на міжнародній арені – це завжди зіткнення різних національних культур та традицій. Саме через неусвідомлення цього при контактах представників різних країн відбуваються непорозуміння, а іноді й конфлікти. На стадії реалізації контактів виявляються певні національні особливості, притаманні окремим народам.

Якщо спробувати проаналізувати етикет ділових взаємовідносин дипломатів країн Європи – можна переконатися, що вони ґрунтуються на єдиних загальноприйнятих принципах з урахуванням національної специфіки ділового етикету.

До прикладу, англійська дипломатія дуже вміло захищає інтереси своєї країни та її громадян. Найсильнішою рисою англійської дипломатії є бездоганне знання предмета, проблем, що підлягають вирішенню, знання країн, енциклопедичні дані, які передаються з покоління в покоління.

Німецькі дипломати надзвичайно акуратні і педантичні, бездоганно виконують свої зобов'язання. Німецьких дипломатів вирізняє гарна юридична підготовка, глибоке знання юридичних питань. На переговорах вони систематичні, обговорюють питання послідовно одне за одним. Німці дуже спритні, вміють налагоджувати контакти і високо цінують їх.

Що стосується особливості дипломатії малих європейських країн, то малі країни часто воліють не афішувати своїх контактів, вступаючи швидше в таємні, ніж у відкриті зв'язки і переговори, щоб уникнути тиску великих держав. Одна з основних рис дипломатії малих країн полягає в тому, що, як правило, якщо між ними немає великих територіальних чи правових суперечок, дипломати цих країн у дипломатичному корпусі підтримують гарні стосунки.

Сильною стороною японської дипломатії, наприклад, є ретельне відпрацювання питань, фахова підготовка до бесід, контактів, переговорів. Японські дипломати воліють не говорити «так» чи «ні», вони роблять це дуже рідко. Для японця вимовити слово «так» чи «ні» далеко не проста справа. Вони ретельно уникають також слів «не можу», «не знаю», поширюючи цю особливість і на сферу ділових відносин. З японськими фірмами дуже складно налагодити контакти шляхом листування і телефонного спілкування.

Китайські дипломати, до прикладу, надзвичайно ретельно готуються до переговорів. Вони приділяють велику увагу пошуку інформації щодо предмета обговорення і включають до складу делегації багато експертів. Вони чітко розмежовують окремі етапи ведення переговорів: початкове уточнення позицій, їх обговорення і заключний етап.

В арабських державах існують свої норми етикету, протоколу, звичаї, пов'язані із способом життя, релігією, ідеологією. В одних країнах вони ближчі до середньовічних, у інших – до сучасного цивілізованого світу. Насамперед – це проявляється у відношенні до Корану, до мусульманської релігії. Не варто допускати жодної критики Корану і, звичайно, треба

виявляти повагу до нього. Враховуючи відношення до жінки, що прийнято в цій країні, у жодному випадку не подавати їй руку, оскільки можуть виникнути ускладнення. У жодному разі не подавати чоловікові для вітання ліву руку.

Дипломатія Арабської Республіки Єгипет (АРЄ) має усталені історичні традиції системно-політичного та інституційного розвитку, що формувалися протягом багатьох століть. Арабська Республіка Єгипет – найбільша за 57 населенням і територією та одна з найбільш розвинених країн арабського світу, відіграє винятково важливу роль на Близькому Сході.

Питання до практичного заняття

1. Джерела формування та загальні особливості норм етикету і ділового спілкування в країнах Європи.
2. Особливості етикетної атрибутики в різних європейських країнах.
3. Практика організації служби державного протоколу в країнах Європи.
4. Специфіка протокольної практики латиноамериканських держав
5. Національні особливості норм етикету й протоколу африканських держав.
6. Особливості дипломатії і дипломатичної служби африканських держав.
7. Британська дипломатія як історично обґрунтований еталон діяльності для світових держав.
8. Форми та методи діяльності британської дипломатії.
9. Вплив Великої Британії на розвиток дипломатії інших держав.
10. Особливості американського дипломатичного протоколу та етикету.
11. Національні особливості протоколу і етикету в арабських країнах.
12. Норми і протокольно-етикетні традиції китайської та японської дипломатії.

Література до теми

1. Балабанов К. В. Дипломатична та консульська служба: підручник/ К. В. Балабанов, М. В. Трофименко. – Донецьк, 2012. – 442 с.
2. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р. // УРСР у міжнародних відносинах: міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, учасником яких є Україна. - К.: 1966.
3. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень консульських зносин. - К.: 1996.
4. Гулієв А.Д. Дипломатичний протокол та етикет: практикум. Київ : НАУ, 2014. 96 с.
5. Афанасьєв І. А. Діловий етикет. – К., 2000.
6. Данилюк І.В. Етнічна психологія як галузь наукового знання: історикотеоретичний вимір. – К., 2010.
7. Резніченко В.І. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету. – К., 2003.
8. Шинкаренко Т.І. Етнокультурний фактор в сучасній дипломатії.// Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.112 (Частина І). – К., 2013.
9. Гуменюк, Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання : навчальний посібник / Б. І. Гуменюк. - Київ : Либідь, 2007. - 224 с.
10. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби.- К.: Либідь, 2004.- 248 с.
11. Гуменюк А., Ковтун О., Шинкаренко Т. Мова дипломатичних документів. К., 2010. 112с.
12. Т.І. Шинкаренко. Комюніке // Українська дипломатична енциклопедія / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.. — Київ : Знання України, 2004. — Т. І. — С. 640. — 760 с.

13. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 236 с. URL: <https://lib.oa.edu.ua>
14. Довідник з протокольних питань. Департамент державного протоколу. Міністерство закордонних справ України. Березень 2019 р. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/protokol/UA_Protocol_Guide_20190313.pdf
15. Калашник Г. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: навч. посіб. — К. : Знання, 2007. — 143 с.
16. Кулінич, М. А. Стислий український дипломатичний довідник : посібник для студентів-міжнародників / М. А. Кулінич, Г. М. Руденко ; Дипломатична академія при МЗС України, Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв. - Київ : Дипломатична академія при МЗС України, 2006. - 374 с.
17. Мартинюк О.М. Особливості дипломатичного листування (на матеріалі французької мови) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.- 2019.- № 38.- том 2.- С. 111-114
18. Чугаєнко Ю.О. Дипломатичний і міжнародний діловий протокол та етикет: Навч. посібник. Київ: 2011. 165 с.
19. Шевченко Н.О. Особливості дипломатичного протоколу при монархічних дворах Європи. Юридична газета онлайн. 2019. Вип. 17. С. 1-9.
20. Щерба О. Адаптація української дипломатичної служби до вимог сучасності в світлі досвіду країн Заходу: Дис... канд. політ, наук за спец.: 23.00.04; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ. 2001. 213 с.
21. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол і етикет. Київ, 2006. 380 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/25112-12-zagalnahaarakteristika-rol-diplomatichnogo-protokolu-v-mjnarodnih-vdnosinah.html>
22. Резніченко, В. І. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету: довідкове видання / В. І.

Резніченко, І. Л. Михно ; Київ. міськ. держ. адмін. - Київ : Рідна мова, 2003. - 479 с.

23. Про Державний Протокол та Церемоніал України : Указ Президента України від 22 серпня 2002 р. № 746/2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002>

24. Шинкаренко Т.І. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 296 с.

25. Шинкаренко Т. І. Вимоги до тексту та мови дипломатичних документів. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.30 (Частина I). К., 2001.

26. Denza Eileen. Diplomatic Law. Commentary of the Vienna Convention on Diplomatic Relations. - N.Y.: 1976.

27. Diplomatic Protocol Handbook I. Privileges and Immunities. URL:https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf

28. Diplomatic Protocol. Handbook II.Ceremonies, Rules and Procedures. URL: https://www.mzv.cz/file/3361597/Diplomatic_Handbook_II_ceremonies_rules_procedures.pdf

29. Wood, John Randy Jean Serest. Diplomatic Ceremonial and Protocol: Procedures and Practices. Columbia University Press, New York, 1970. URL: <https://www.eda.admin.ch>.

ТЕМА 10. ДІЯЛЬНІСТЬ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В ФОРМАТІ ДИПЛОМАТИЧНО ЦЕРЕМОНІАЛУ

Лекційний курс

Дипломатичні відносини та дипломатичне представництво. Встановлення дипломатичних відносин. Призначення й відкликання глави та членів дипломатичного представництва Посол: призначення, вручення вірчих

грамот та повноваження. Процедура акредитації та призначення. Протокольні особливості процедури акредитації нового посла. Класи і ранги дипломатичних представників. Дипломатичний корпус та його глава. Дипломатичні імунітети та привілеї. Дуаен. Дипломатичний список. Старшинство в дипломатичному корпусі. Зносини дипломатичних представництв із зовнішньополітичними відомствами та урядовими установами країни перебування. Протокольні особливості процедури акредитації нового посла в країні перебування та завершення його місії.

Вступ до теми

Для здійснення зовнішніх зв'язків з іншими державами та іншими суб'єктами міжнародного права держави створюють систему органів зовнішніх зносин, що поділяються на внутрішньодержавні та закордонні.

До внутрішньодержавних органів зовнішніх зносин належать ті, що постійно знаходяться на території конкретної держави:

1. органи загальної компетенції – органи, які можуть вирішувати будь-які питання зовнішніх зносин держави: глава держави, уряд, глава уряду, відомство зовнішніх зносин (міністерство закордонних справ), глава відомства зовнішніх зносин. Президент України, Прем'єр-міністр України і міністр закордонних справ України представляють Українську державу в міжнародних відносинах *ex officio* – без спеціальних повноважень.

2. органи спеціальної компетенції - відають питаннями зовнішніх зносин держави в якійсь відносно вузькій сфері. Такими органами є всі міністерства (крім міністерства закордонних справ) і центральні відомства, оскільки відповідно до компетенції вони здійснюють певні зовнішні функції, для чого в них створюються відділи (управління) зовнішніх зв'язків.

Крім того, є група органів зовнішніх відносин, які функціонують на тимчасовій основі – спеціальні місії та делегації.

Дипломатичне представництво – це орган зовнішніх зносин держави, що знаходиться на території іншої держави для здійснення дипломатичних відносин з нею. Міжнародна практика знає два види дипломатичних представництв: посольства і місії.

Згідно з Віденською конвенцією про дипломатичні зносини (ст. 14), глави представництв поділяються на три класи: клас послів і нунціїв, акредитованих при главах держав, та інших глав представництв еквівалентного рангу; клас посланників та інтернунціїв, акредитованих при главах держав; клас повірених у справах, акредитованих при міністерствах закордонних справ.

Порядок призначення глави дипломатичного представництва в країну його майбутнього перебування передбачає попереднє отримання від уряду цієї держави згоди — агреману на його призначення.

Етапи призначення глави дипломатичного представництва:

- підбір кандидатури посла або посланника;
- запит на агреман;
- видання акта внутрішнього права, що законодавчо оформляє призначення;
- одночасне (в обох столицях) офіційне повідомлення в ЗМІ про призначення;
- видача вірчих грамот;
- попередня аудієнція у міністра закордонних справ країни перебування після прибуття посла чи посланника та передання міністру копії вірчих грамот;
- вручення вірчих грамот (главі держави) під час офіційної церемонії і відтак початок дипломатичної місії даного представника.

Дипломатичний корпус – це усі співробітники дипломатичного представництва, які мають дипломатичні ранги, і членів їх сімей. Очолює дипломатичний корпус дуаєн (декан, старшина) — старший за класом і за часом акредитації в державі перебування глава дипломатичного представництва. У деяких католицьких державах за сталою традицією папський нунцій є дуаєном. Один із обов'язків дуаєна — консультування новопризначених глав дипломатичних представництв щодо традицій, протоколу й особливостей взаємовідносин із владою держави перебування.

Для повноцінної реалізації покладених на дипломатичне представництво функцій існує інститут дипломатичних привілеїв та імунітетів. Тобто, це спеціальні права й пільги, що надаються міжнародним правом дипломатичному представництву та його персоналу для ефективного виконання ними своїх функцій, які поділяються на два види:

- привілеї та імунітети дипломатичного представництва як органу зовнішніх зносин держави, що акредитує (недоторканність приміщень представництва, фіскальний імунітет, недоторканність архівів і документів представництва, свобода зносин представництва, право користування прапором і емблемою держави, що акредитує);

- особисті привілеї та імунітети, які поширюються на персонал представництва (недоторканність особи, недоторканність житла, імунітет від юрисдикції, фіскальний імунітет, митні привілеї).

Питання до практичного заняття

1. Дипломатичні відносини та дипломатичне представництво
2. Посол: призначення, вручення вірчих грамот та повноваження
3. Класи і ранги дипломатичних представників.
4. Дипломатичний корпус та його глава.
5. Дипломатичні імунітети та привілеї.

Література до теми

1. Балабанов К. В. Дипломатична та консульська служба: підручник/ К. В. Балабанов, М. В. Трофименко. – Донецьк, 2012. – 442 с.
2. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р. // УРСР у міжнародних відносинах: міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, учасником яких є Україна. - К.: 1966.
3. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень консульських зносин. - К.: 1996.
4. Гулієв А.Д. Дипломатичний протокол та етикет: практикум. Київ : НАУ, 2014. 96 с.
5. Гуменюк, Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання : навчальний посібник / Б. І. Гуменюк. - Київ : Либідь, 2007. - 224 с.
6. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби.- К.: Либідь, 2004.- 248 с.
7. Гуменюк А., Ковтун О., Шинкаренко Т. Мова дипломатичних документів. К., 2010. 112с.
8. Т.І. Шинкаренко. Комюніке // Українська дипломатична енциклопедія / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.. — Київ : Знання України, 2004. — Т. І. — С. 640. — 760 с.
9. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 236 с. URL: <https://lib.oa.edu.ua>
10. Довідник з протокольних питань. Департамент державного протоколу. Міністерство закордонних справ України. Березень 2019 р. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/protokol/UA_Protocol_Guide_201903_13.pdf
11. Калашник Г. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: навч. посіб. — К. : Знання, 2007. — 143 с.

12. Кулінич, М. А. Стислий український дипломатичний довідник : посібник для студентів-міжнародників / М. А. Кулінич, Г. М. Руденко ; Дипломатична академія при МЗС України, Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв. - Київ : Дипломатична академія при МЗС України, 2006. - 374 с.

13. Мартинюк О.М. Особливості дипломатичного листування (на матеріалі французької мови) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.- 2019.- № 38.- том 2.- С. 111-114

14. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол і етикет. Київ, 2006. 380 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/25112-12-zagalnahaarakteristika-rol-diplomatichnogo-protokolu-v-mjnarodnih-vdnosinah.html>

15. Резніченко, В. І. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету: довідкове видання / В. І. Резніченко, І. Л. Михно ; Київ. міськ. держ. адмін. - Київ : Рідна мова, 2003. - 479 с.

16. Про Державний Протокол та Церемоніал України : Указ Президента України від 22 серпня 2002 р. № 746/2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002>

17. Шинкаренко Т.І. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 296 с.

18. Шинкаренко Т. І. Вимоги до тексту та мови дипломатичних документів. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.30 (Частина I). К., 2001.

19. Denza Eileen. Diplomatic Law. Commentary of the Vienna Convention on Diplomatic Relations. - N.Y.: 1976.

20. Diplomatic Protocol Handbook I. Privileges and Immunities. URL:https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf

21. Diplomatic Protocol. Handbook II.Ceremonies, Rules and Procedures.
URL: https://www.mzv.cz/file/3361597/Diplomatic_Handbook_II_ceremonies_rules_procedures.pdf

22. Wood, John Randy Jean Serest. Diplomatic Ceremonial and Protocol: Procedures and Practices. Columbia University Press, New York, 1970. URL: <https://www.eda.admin.ch>.

ТЕМА 11. ОСОБЛИВОСТІ ПРОТОКОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИПЛОМАТИЧНИХ АГЕНТІВ. ПРОТОКОЛЬНІ АСПЕКТИ ВЕДЕННЯ ПЕРЕГОВОРІВ

Лекційний курс

Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. Особливості вручення вірчих грамот у країнах світу. Форми реагування на події в країнах перебування за місцевою протокольною практикою. Протокольна робота з підготовки та проведення переговорів. Змістовна сторона переговорів. Стратегія і тактика ведення переговорів.

Вступ до теми

Віденська конвенція про дипломатичні відносини 1961 р. поділяє співробітників дипломатичних представництв залежно від функцій, які вони виконують, на три категорії: дипломатичний, адміністративно-технічний і обслуговуючий персонал

До дипломатичного персоналу належать особи, які мають дипломатичний ранг – дипломатичні агенти, які здійснюють безпосередні зносини з органами іноземної держави та особами, які є в складі дипломатичного корпусу.

Правовою основою дипломатичної служби є Закон України «Про дипломатичну службу» від 20 вересня 2001 р. Дипломатична служба спрямована на практичну реалізацію зовнішньої політики України, захист

національних інтересів України у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і юридичних осіб за кордоном. На дипломатичну службу можуть бути громадяни України, які мають відповідну фахову вищу освіту, потрібні професійні та ділові якості, володіють державною та іноземними мовами і за станом здоров'я можуть бути направлені в довготермінове відрядження.

Посол офіційно вступає на посаду з моменту вручення вірчої грамоти, і всі його наступні дії та заяви сприймаються як офіційні, тобто такі, що здійснюються від імені та за дорученням уряду країни, яка його призначила. Акт вручення вірчої грамоти одночасно є початком відліку часу перебування посла на його посаді в цій державі, що має, як правило, вирішальне значення для зайняття посади дуаена дипломатичного корпусу в країні перебування.

При розробці церемоніалу вручення вірчих грамот протокольні служби дотримуються загальновизнаної міжнародної практики. Це виявляється в спільності основних елементів церемоніалу: вірчі грамоти глава держави зазвичай приймає у своїй офіційній резиденції; послу надаються військові почесті; на церемонії присутні високопоставлені представники з боку глави держави та міністерства закордонних справ; посла супроводжують члени дипломатичного персоналу посольства, дружина; під час церемонії можливий обмін промовама; після вручення вірчих грамот глава держави дає послу аудієнцію; транспорт для слідування посла на церемонію забезпечує приймаюча сторона; практикується фотографування посла з президентом країни акредитації. Інформація про вручення вірчих грамот подається у ЗМІ.

Переговори – це важливий інструмент дипломатії та видиграють ключову роль у зовнішній політиці кожного члена світової спільноти. На сучасному етапі переговорні процеси мають безперервний характер. Існують загальні організаційні правила й правові норми проведення міждержавних переговорів:

- підготовка плану їх проведення (забезпечення нормальних умов переговорів, розміщення делегацій, що прибувають, рівні умови для усіх делегацій, вибір відповідного місця для переговорів
- визначення складу делегації кожної країни та призначення її глави. До складу делегації можуть також входити радники, експерти й інші співробітники
- дотримання правил етикету й особливостей протоколу, прийнятих у країні перебування
- дотримання основних технічних прийомів проведення ділових бесід і переговорів
- правильна розробка стратегія переговорів (дій, що вживаються сторонами в ході переговорів, принципів їх реалізації)
- врахування тактичних прийомів ведення переговорів
- знання та дотримання рівнів ділового спілкування.

Питання до практичного заняття

1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р.
2. Особливості вручення вірчих грамот у країнах світу.
3. Форми реагування на події в країнах перебування за місцевою протокольною практикою.
4. Протокольна робота з підготовки та проведення переговорів.
  6. Змістовна сторона переговорів.
  7. Стратегія і тактика ведення переговорів.

Література до теми

1. Балабанов К. В. Дипломатична та консульська служба: підручник/ К. В. Балабанов, М. В. Трофименко. – Донецьк, 2012. – 442 с.
2. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р. // УРСР у міжнародних відносинах: міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, учасником яких є Україна. - К.: 1966.

3. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень консульських зносин. - К.: 1996.
4. Гулієв А.Д. Дипломатичний протокол та етикет: практикум. Київ : НАУ, 2014. 96 с.
5. Гуменюк, Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання : навчальний посібник / Б. І. Гуменюк. - Київ : Либідь, 2007. - 224 с.
6. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби.- К.: Либідь, 2004.- 248 с.
7. Гуменюк А., Ковтун О., Шинкаренко Т. Мова дипломатичних документів. К., 2010. 112с.
8. Т.І. Шинкаренко. Комюніке // Українська дипломатична енциклопедія / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.. — Київ : Знання України, 2004. — Т. І. — С. 640. — 760 с.
9. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 236 с. URL: <https://lib.oa.edu.ua>
10. Довідник з протокольних питань. Департамент державного протоколу. Міністерство закордонних справ України. Березень 2019 р. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/protokol/UA_Protocol_Guide_201903_13.pdf
11. Калашник Г. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: навч. посіб. — К. : Знання, 2007. — 143 с.
12. Кулінич, М. А. Стислий український дипломатичний довідник : посібник для студентів-міжнародників / М. А. Кулінич, Г. М. Руденко ; Дипломатична академія при МЗС України, Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв. - Київ : Дипломатична академія при МЗС України, 2006. - 374 с.

13. Мартинюк О.М. Особливості дипломатичного листування (на матеріалі французької мови) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.- 2019.- № 38.- том 2.- С. 111-114
14. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол і етикет. Київ, 2006. 380 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/25112-12-zagalnahaarakteristika-rol-diplomatichnogo-protokolu-v-mjnarodnih-vdnosinah.html>
15. Резніченко, В. І. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету: довідкове видання / В. І. Резніченко, І. Л. Михно ; Київ. міськ. держ. адмін. - Київ : Рідна мова, 2003. - 479 с.
16. Про Державний Протокол та Церемоніал України : Указ Президента України від 22 серпня 2002 р. № 746/2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002>
17. Шинкаренко Т.І. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 296 с.
18. Шинкаренко Т. І. Вимоги до тексту та мови дипломатичних документів. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.30 (Частина I). К., 2001.
19. Denza Eileen. Diplomatic Law. Commentary of the Vienna Convention on Diplomatic Relations. - N.Y.: 1976.
20. Diplomatic Protocol Handbook I. Privileges and Immunities. URL:https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf
21. Diplomatic Protocol. Handbook II.Ceremonies, Rules and Procedures. URL: https://www.mzv.cz/file/3361597/Diplomatic_Handbook_II_ceremonies_rules_procedures.pdf
22. Wood, John Randy Jean Serest. Diplomatic Ceremonial and Protocol: Procedures and Practices. Columbia University Press, New York, 1970. URL: <https://www.eda.admin.ch>.

ТЕМА 12. ПРОТОКОЛ БАГАТОСТОРОННЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ. СЛУЖБА ПРОТОКОЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Лекційний курс

Протокольні питання діяльності міжнародних конференцій. Протокол міжнародних організацій. Порядок старшинства в міжнародних організаціях. Протокол прапора ООН. Привілеї та імунітети міжнародних організацій. Протокольні питання в діяльності міжнародних посадових осіб.

Вступ до теми

Багатостороння дипломатія у міжнародних відносинах проявляється у двох формах:

- участь держав у міжнародних конференціях
- сесійна робота міжнародних організацій.

Міжнародна конференція – це тимчасовий колективний орган, який створений з метою розгляду тих або інших питань, що зачіпають інтереси конкретних держав. В свою чергу, вони поділяються на: міжурядові та неурядові. Протокольне-організаційне забезпечення міжнародних конгресів, зустрічей, переговорів, самітів здійснюється, фактично, однаково.

Для організаційного забезпечення конференції ініціаторами створюється оргкомітет, члени якого розсилають запрошення, розробляють проекти документів, бронюють учасникам готелі, замовляють транспорт. Під час роботи конференції оргкомітет несе відповідальність за: організацію зустрічі учасників конференції, підтримання зв'язку з місцевою владою, забезпечення делегатів перекладачами та аудіо- й відеозасобами, ведення протоколів засідань згідно з правилами процедури, тиражування проектів документів, опублікування матеріалів конференції по її завершенні тощо.

Обов'язковий елемент конференції — наявність правил процедури, які визначають діяльність її учасників і до яких головуєчий апелює у випадку сумнівів або незгоди. Усі учасники офіційних переговорів будь-якого формату повинні мати офіційні повноваження своїх урядів або інших керівних органів, що їх направили. Не потребують спеціальних повноважень лише офіційні особи країни: глави держав, урядів, міністри закордонних справ. Якщо в результаті переговорів посол має підписати договір або угоду, то він обов'язково пред'являє повноваження (документ, який свідчить про право особи або осіб, указаних у ньому, вести переговори, підписувати міжнародні договори, брати участь у конференції, представляти державу в міжнародній організації) свого уряду.

До початку форуму обов'язково має бути вирішено питання про офіційні та робочі мови конференції. Офіційні мови — мови, якими видаються всі документи, що отримують статус офіційних. Робочі мови — мови, якими ведуться дебати, складаються доповіді, проекти документів. Організатори конференції беруть на себе зобов'язання забезпечити синхронний переклад виступів всіма офіційні й робочими мовами конференції.

Основним міжнародно-правовим документом, який регламентує діяльність постійних представників та постійних представництв держав при міжнародних організаціях, делегацій та спостерігачів в органах та на конференціях, що скликаються міжнародною організацією чи під її егідою, є Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах із міжнародними організаціями універсального характеру від 14 березня 1975 р. До міжнародно-правових документів, які регулюють окремі протокольні питання діяльності міжнародних організацій, належать:

- Конвенція про привілеї та імунітети ООН (1946 р.);
- Генеральна угода про привілеї та імунітети Ради Європи (1949 р.);
- Протокол про привілеї та імунітети Європейських співтовариств (1965 р.).

Також міжнародні організації у своїй діяльності керуються протокольними нормами та правилами, визначеними в статутах і правилах процедури організацій.

Слід зазначити, що делегації розміщуються в алфавітному порядку. Кожна делегація отримує рівну кількість місць у першому ряду. Місця делегацій зазначаються табличками з назвами країн. Алфавітний порядок також застосовується при розсаджуванні представників держав під час офіційних церемоній.

Порядок старшинства:

Протокольне старшинство керівників та співробітників постійних представництв країн-членів при ООН, глав і членів делегацій у період роботи сесій Генеральної Асамблеї ООН залежить від прийнятого алфавітного порядку цього старшинства, який визначається жеребкуванням, що проводить Генеральний секретар ООН щорічно напередодні сесії Генеральної Асамблеї Організації. Цей порядок діє протягом року до наступної сесії Генеральної Асамблеї. Країна, на яку випадає жереб, отримує протокольний пріоритет і займає перше місце в усіх протокольних заходах. За нею в порядку англійського алфавіту ідуть усі інші країни-члени ООН. Розсаджування в залі теж регулюється цим жеребкуванням. У 1947 р. Генеральний секретар ООН видав Положення про прапор, з 1 січня 1967 р. діє Регламент прапора ООН.

Привілеї та імунітети міжнародних організацій:

- загальні імунітети, які надаються організації всіма її країнами-членами (фіксуються в статуті або особливій угоді)

- імунітети, які спеціально надаються адміністративним службам організації державою, на території якої розміщується штаб-квартира організації (угоди про штаб-квартиру'). Неурядові організації не можуть претендувати на привілеї та імунітети, якими користуються міжурядові організації. Але держави, де функціонують неурядові організації, мають створювати необхідні умови для їх нормального функціонування.

Питання до практичного заняття

1. Протокольні питання діяльності міжнародних конференцій.
2. Протокол міжнародних організацій.
3. Порядок старшинства в міжнародних організаціях.
4. Протокол прапора ООН.
5. Привілеї та імунітети міжнародних організацій.
6. Протокольні питання в діяльності міжнародних посадових осіб.

Література до теми

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Про Державний Протокол та Церемоніал України: Указ Президента від 22.08.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002/ed20100215>
3. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. // Україна на міжнародній арені. – К.: Юрінком, 1998. – Т.1
4. Конвенція про привілеї та імунітети Організації Об'єднаних Націй від 13 лютого 1946 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_150#Text
5. Конвенція про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН від 21 листопада 1947 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_170#Text
6. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р. // УРСР у міжнародних відносинах: міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, учасником яких є Україна. - К.: 1966.
7. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень консульських зносин. - К.: 1996.

8. Конвенція про охорону персоналу Організації Об'єднаних Націй та зв'язаного з нею персоналу від 09 грудня 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_025#Text

9. Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру від 14 березня 1975 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_254#Text

10. Конвенція про спеціальні місії від 8 грудня 1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_092#Text

11. Конвенція держав-учасниць ГУУАМ про взаємне надання допомоги з консульських питань від 7 червня 2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_097#Text

12. Про дипломатичну службу: Закон України від 20 вересня 2001 р. № 2728-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text>

13. Про дипломатичні ранги України: Закон України від 28 листопада 2002 р. № 253-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/253-15#Text>

14. Про затвердження Положення про Представництво Міністерства закордонних справ України на території України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2002 р. № 1050. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1050-2002-п#Text>

15. Про відкриття дипломатичних або консульських представництв України: Постанова Верховної Ради України від 3 березня 1993 р. № 3037- XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3037-12#Text>

16. Балабанов К. В. Дипломатична та консульська служба: підручник/ К. В. Балабанов, М. В. Трофименко. – Донецьк, 2012. – 442 с.

17. Гулієв А.Д. Дипломатичний протокол та етикет: практикум. Київ : НАУ, 2014. 96 с.

18. Гуменюк, Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання : навчальний посібник / Б. І. Гуменюк. - Київ : Либідь, 2007. - 224 с.
19. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби.- К.: Либідь, 2004.- 248 с.
20. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 236 с. URL: <https://lib.oa.edu.ua>
21. Довідник з протокольних питань. Департамент державного протоколу. Міністерство закордонних справ України. Березень 2019 р. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/protokol/UA_Protocol_Guide_20190313.pdf
22. Калашник Г. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: навч. посіб. — К. : Знання, 2007. — 143 с.
23. Кулінич, М. А. Стислий український дипломатичний довідник : посібник для студентів-міжнародників / М. А. Кулінич, Г. М. Руденко ; Дипломатична академія при МЗС України, Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв. - Київ : Дипломатична академія при МЗС України, 2006. - 374 с.
24. Protocol guide. Directorate General for State Protocol. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, 2021 URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/DDP_Protocol/protocol-guide-english-version092021.pdf
25. Ptotocol for the modern diplomat URL: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/176174.pdf>
26. Denza Eileen. Diplomatic Law. Commentary of the Vienna Convention on Diplomatic Relations. - N.Y.: 1976.

27. Diplomatic Protocol Handbook I. Privileges and Immunities.
[URL:https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook Privileges and Immunities.pdf](https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf)

28. Diplomatic Protocol. Handbook II.Ceremonies, Rules and Procedures. URL: https://www.mzv.cz/file/3361597/Diplomatic_Handbook_II___ceremonies_rules_procedures.pdf

29. Wood, John Randy Jean Serest. Diplomatic Ceremonial and Protocol: Procedures and Practices. Columbia University Press, New York, 1970.
URL: <https://www.eda.admin.ch>.

ТЕМА 13. НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ

Лекційний курс

Порушення дипломатичного протоколу в контексті дисциплінарних проступків працівників дипломатичної служби України.

Вступ до теми

Порушення дипломатичного протоколу., з огляду на його різноманітність, може бути досить незначним, але завжди призводить до негативних наслідків.

Говорячи про порушення дипломатичного протоколу, слід зазначити, що в якості окремого виду дисциплінарного проступку у чинному законодавстві не визначено. Відповідно до ч.1 ст.34 Закону України «Про дипломатичну службу» працівники дипломатичної служби притягаються до дисциплінарної відповідальності з підстав, передбачених Законом України "Про державну службу", серед яких:

- 1) порушення Присяги державного службовця;
- 2) порушення правил етичної поведінки державних службовців;

3) вияв неповаги до держави, державних символів України, Українського народу;

4) дії, що шкодять авторитету державної служби;

5) невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, актів органів державної влади, наказів (розпоряджень) та доручень керівників, прийнятих у межах їхніх повноважень;

6) недотримання правил внутрішнього службового розпорядку;

7) перевищення службових повноважень, якщо воно не містить складу кримінального або адміністративного правопорушення;

8) невиконання вимог щодо політичної неупередженості державного службовця;

9) використання повноважень в особистих (приватних) інтересах або в неправомірних особистих інтересах інших осіб;

10) порушення вимог Закону України "Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)" у частині подання, дотримання строків подання декларації про контакти державним службовцем, який займає посаду державної служби категорії "А" або "Б";

11) подання під час вступу на державну службу недостовірної інформації про обставини, що перешкоджають реалізації права на державну службу, а також неподання необхідної інформації про такі обставини, що виникли під час проходження служби;

12) неповідомлення керівнику державної служби про виникнення відносин прямої підпорядкованості між державним службовцем та близькими особами у 15-денний строк з дня їх виникнення;

13) прогул державного службовця (у тому числі відсутність на службі більше трьох годин протягом робочого дня) без поважних причин;

14) поява державного службовця на службі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння;

15) прийняття державним службовцем необґрунтованого рішення, що спричинило порушення цілісності державного або комунального майна, незаконне їх використання або інше заподіяння шкоди державному чи комунальному майну, якщо такі дії не містять складу кримінального або адміністративного правопорушення;

16) прийняття державним службовцем рішення, що суперечить закону або висновкам щодо застосування відповідної норми права, викладеним у постановках Верховного Суду, щодо якого судом винесено окрему ухвалу.

Тому, склад порушення дипломатичного протоколу складається із наступних елементів:

1. Об'єкт – службові відносини у сфері дипломатичної служби України, пов'язані з дотриманням дипломатичного протоколу у зносинах України з іншими державами, міжнародними організаціями;

2. Об'єктивна сторона – діяння та бездіяльність, зміст якої складає порушення дипломатичного протоколу. Ці форми є надзвичайно різноманітними;

3. Суб'єкт – працівник дипломатичної служби України (дипломатичні службовці, адміністративні службовці та працівники, які виконують функції з обслуговування) ;

4. Суб'єктивна сторона – характеризується виною, метою та мотивом.

Питання до практичного заняття

1. Порушення дипломатичного протоколу в контексті дисциплінарних проступків працівників дипломатичної служби України.

2. Наслідки недотримання правил дипломатичного листування
3. Наслідки недотримання дипломатичного протоколу при здійсненні іноземних візитів
4. Проаналізувати (в мережі інтерне) випадки порушення норм дипломатичного протоколу та охарактеризувати наслідки.

Література до теми

1. Балабанов К. В. Дипломатична та консульська служба: підручник/ К. В. Балабанов, М. В. Трофименко. – Донецьк, 2012. – 442 с.
2. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р. // УРСР у міжнародних відносинах: міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, учасником яких є Україна. - К.: 1966.
3. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень консульських зносин. - К.: 1996.
4. Гулієв А.Д. Дипломатичний протокол та етикет: практикум. Київ : НАУ, 2014. 96 с.
5. Гуменюк, Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання : навчальний посібник / Б. І. Гуменюк. - Київ : Либідь, 2007. - 224 с.
6. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби.- К.: Либідь, 2004.- 248 с.
7. Гуменюк А., Ковтун О., Шинкаренко Т. Мова дипломатичних документів. К., 2010. 112с.
8. Т.І. Шинкаренко. Комюніке // Українська дипломатична енциклопедія / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.. — Київ : Знання України, 2004. — Т. I. — С. 640. — 760 с.

9. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 236 с. URL: <https://lib.oa.edu.ua>
10. Довідник з протокольних питань. Департамент державного протоколу. Міністерство закордонних справ України. Березень 2019 р. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/protokol/UA_Protocol_Guide_20190313.pdf
11. Калашник Г. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: навч. посіб. — К. : Знання, 2007. — 143 с.
12. Кулінич, М. А. Стислий український дипломатичний довідник : посібник для студентів-міжнародників / М. А. Кулінич, Г. М. Руденко ; Дипломатична академія при МЗС України, Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв. - Київ : Дипломатична академія при МЗС України, 2006. - 374 с.
13. Мартинюк О.М. Особливості дипломатичного листування (на матеріалі французької мови) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.- 2019.- № 38.- том 2.- С. 111-114
14. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол і етикет. Київ, 2006. 380 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/25112-12-zagalnahaarakteristika-rol-diplomaticznego-protokolu-v-mjnarodnih-vdnosinah.html>
15. Резніченко, В. І. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету: довідкове видання / В. І. Резніченко, І. Л. Михно ; Київ. міськ. держ. адмін. - Київ : Рідна мова, 2003. - 479 с.
16. Про Державний Протокол та Церемоніал України : Указ Президента України від 22 серпня 2002 р. № 746/2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002>
17. Шинкаренко Т.І. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 296 с.

18. Шинкаренко Т. І. Вимоги до тексту та мови дипломатичних документів. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.30 (Частина I). К., 2001.

19. Denza Eileen. Diplomatic Law. Commentary of the Vienna Convention on Diplomatic Relations. - N.Y.: 1976.

20. Diplomatic Protocol Handbook I. Privileges and Immunities. [URL:https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook Privileges and Immunities.pdf](https://www.mzv.cz/file/1768340/Handbook_Privileges_and_Immunities.pdf)

21. Diplomatic Protocol. Handbook II.Ceremonies, Rules and Procedures. URL: [https://www.mzv.cz/ file/ 3361597/Diplomatic_Handbook_II_ceremonies_rules_ procedures.pdf](https://www.mzv.cz/file/3361597/Diplomatic_Handbook_II_ceremonies_rules_procedures.pdf)

22. Wood, John Randy Jean Serest. Diplomatic Ceremonial and Protocol: Procedures and Practices. Columbia University Press, New York, 1970. URL: <https://www.eda.admin.ch>.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ ТА ІСПИТУ

1. Історія дипломатичного протоколу.
2. Зміст, завдання і функції дипломатії.
3. Основні етапи становлення дипломатичного протоколу в Україні.
4. Суть та історичні етапи становлення дипломатичного протоколу.
5. Предмет, принципи, значення дипломатичного протоколу.
6. Поняття дипломатичного церемоніалу, етикету. Їх відмінність.
7. Поняття та загальна характеристика дипломатичної служби.
8. Загальна характеристика й роль дипломатичного протоколу в міжнародних відносинах.
9. Міжнародно-правова база дипломатичного протоколу.
10. Джерела, правила й норми дипломатичного протоколу та етикету.
11. Символи державного суверенітету. Державні символи країни.
12. Етикет державного прапора. Протокольні норми використання іноземного державного прапора.
13. Державна символіка України та протокольні норми її використання.
14. Державні символи Президента України.
15. Протокольне реагування на окремі події в іноземній державі.
16. Державна символіка країн Європи, Північної та Латинської Америки.
17. Державна символіка країн Азії та Африки.
18. Символіка міжнародних та неурядових організацій та протокольних норм її використання в міжнародному спілкуванні.
19. Державні візити: підготовка, організація та протокольний супровід
20. Програма державного візиту в Україну глави іноземної держави.
21. Програма візиту в Україну іноземної делегації.
22. Офіційні візити: підготовка, організація та протокольний супровід

23. Робочі візити: підготовка, організація та протокольний супровід
24. Національно-культурні особливості здійснення особистих візитів дипломатів.
25. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р.
26. Особливості вручення вірчих грамот у країнах світу.
27. Форми реагування на події в країнах перебування за місцевою протокольною практикою.
28. Протокольна робота з підготовки та проведення переговорів.
29. Змістовна сторона переговорів.
30. Стратегія і тактика ведення переговорів.
31. Види розсадок
32. Прапорний етикет під час візитів
33. Основні правила прийняття гостей та відвідування заходів
34. Протокольні подарунки
35. Вербальна нота. Особиста (підписна) нота.
36. Колективна нота.
37. Протокольне старшинство учасників офіційних заходів.
38. Особливості та основні види дипломатичного спілкування
39. Етикет вручення державних нагород та відзнак.
40. Денні прийоми
41. Вечірні прийоми
42. Дрескод офіційних прийомів
43. Протокол використання візитних карток
44. Протокольні особливості дипломатичного листування
45. Міжнародна ввічливість
46. Основні функції дипломатичних представництв та роль протоколу в їх здійсненні
47. Програма візитів та її основні складові
48. Основні види дипломатичних документів та їх протокольні особливості

49. Протокольні підрозділи органів влади в Україні та їх функції.
50. Протокольна служба в практиці реалізації зовнішніх відносин держави
51. Міжнародний досвід організації та роботи служб протокольного забезпечення.
52. Протокол міжнародних організацій та конференцій.
53. Дипломатичне листування: «напівофіційний лист», «приватний» лист, пам'ятна записка.
54. Форми звернень до духовних осіб, титулованих осіб, вищих посадових осіб держави.
55. Моделі протокольних служб країн світу.
56. Етнокультурна та етнонаціональна складова в дипломатичній роботі та її значення.
57. Дипломатичне листування: «аркуш паперу», меморандум, «non paper», заява.
58. Дипломатичне листування: декларація, комюніке, декларація, прес-реліз.
59. Дипломатичний протокол і етикет в дипломатичній практиці європейських країн.
60. Особливості дипломатичного протоколу і етикету в діяльності дипломатів США.
61. Національні особливості протоколу і етикету в арабських країнах.
62. Норми і протокольно-етикетні традиції китайської та японської дипломатії.
63. Національно-культурні особливості та традиції в дипломатичній діяльності представників латиноамериканських та африканських країн
64. Законодавчі акти та двосторонні угоди щодо правил перебування в Україні іноземних дипломатів.
65. Особливості протоколу і церемоніалу вручення вірчих і відкличних грамот у різних державах

66. Значення і роль дипломатичного протоколу і етикету в практичній діяльності сучасного дипломата і політика.

67. Протокольні питання діяльності міжнародних конференцій.

68. Протокол міжнародних організацій.

69. Порядок старшинства в міжнародних організаціях.

70. Протокол прапора ООН.

71. Привілеї та імунітети міжнародних організацій.

72. Протокольні питання в діяльності міжнародних посадових осіб.

Навчальне видання

*Вікторія Вікторівна Владиславська,
Мальвіна Валеріївна Грушко*

**ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ
ТА ЕТИКЕТ**

Навчально-методичний посібник

Електронне видання

За редакцією Х. Н. Бехруза

Видано в авторській редакції

Формат 60x84/16. Ум-друк. арк. 5,34.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com